

LIRINENSIS.

GALLI PRO CATHOLICÆ fidei antiquitate & veritate, aduersus prophanas omniū hęrescon nouationes, Libellus verè aureus, ex collatione diuersorum exemplarium à multis mendis diligenter repurgatus.

Additum est breue commentarium, per Ioannem Costerium.

LOVANI

Apud Ioannem Bogardum, sub Bibliis aureis. Anno 1556.

EX CATALOGO
GENNADII.

Vincentius natione Gallus, apud
monasterium in Lirinensi insula
presbyter: vir in scripturis sanctis do-
ctus, & notitia ecclesiasticorum dog-
matum sufficienter instructus, cōpos-
uit ad euertenda hæreticorum colle-
gia, nitido & aperto sermone validis-
simam disputationem, quam absconso
nomine suo, attitulauit, Peregrini ad-
uersum hæreticos: cuius operis quid-
secundi libri maximam in schedulis
partem, à quibusdam furatam perdis-
dit, recapitulato eius paucis sermoni-
bus sensu, primo compegit, & in librū
vnum edidit. Moritur Theodosio &
Valentiniano regnantibus.

VINCENTII
LIRINENSIS NATIONE
Galli, pro Catholice fidei antiquitate
& Vniuersitate, aduersus prophæ-
nas omnium hæreseon nouas
tiones.

Dicente scriptura & Dent.
monente, Interroga 12.
patres tuos, & dicent
tibi: seniores tuos, &
adnunciabūt tibi. Et
iterum: Verbis sapi-
entium adcommoda
aurem tuam. Et itē: Fili mi hos sermo-
nes ne obliuiscaris, mea autem verba cu-
stodiat cor tuū. Videtur mihi minimo
omnium seruorū Dei peregrino, quod
res non minime vtilitatis domino adiu-
uante futura sit, si ea quæ fideliter à san-
ctis Patribus accepi, literis comprehen-
dam, infirmitati certè propriæ pernecef-
saria: quippe cūm adsit in promptu, vn-
de imbecillitas memoriæ meæ assidua
lectione reparatur. Ad quod me ne-
gotium non solum fructus operis, sed
etiam consideratio temporis, & op-
portunitas loci adhortatur. Tempus,
propterea, quod cūm humana omnia ab
A ii eo

Prou.
22.
Pro. 3.

Vincē-
ti⁹ mo
nach⁹
fuit.

Pf. 45.

Vincē-
ti⁹ pri-
mum
miles.

eo rapiantur, & nos ex eo aliquid in-
uicē rapere debemus, quod in vitā profi-
ciat aeternā: presertim cum & appropin-
quantis diuini iudicii terribilis quādam
expectatio augeri efflagitet studia reli-
gionis, & nouorum hæreticorum frau-
dulentia multum curę & attentionis in-
digeat. Locus autem, quod vrbium fre-
quentias turbasque vitantes, remotio-
ris villulæ & in ea secretum monasterii
incolamus habitaculum, vbi absque
magna distractione fieri possit illud,
quod canitur in Psalmo: Vacate, & vi-
dete, quoniam ego sum Deus. Sed &
propositi nostri ratio in id conuenit:
quippe qui cum aliquandiu variis ac
tristibus secularis militiæ turbāibus ac-
tivolueremur, tandem nos in portum re-
ligionis cunctis semper fidissimum,
Christo adspirante cōdidimus: vt ibi de-
positis vanitatis ac superbię statibus, chri-
stianæ humilitatis sacrificio placantes
Deum, non solum præsentis vitæ nau-
fragia, sed etiam futuri seculi incendia
vitare possēmus. Sed iam in nomine
Domini, quod instat, adgrediar: vt scilicet
à maioribus tradita, & apud nos de-
posita scribam, relatoris fide potius quā
authoris præsumptione: hac tamen scri-
bendi lege seruata, vt nequaquam ome-
nia, sed

nia, sed tantum necessaria quæque per-
stringam: neque id ornato & exacto,
sed facili communiq̄ sermone: vt pla-
raque significata potius, quā explica-
ta videantur. Scribam ii lautē & accura-
tē, qui ad hoc munus vel ingenii fidu-
cia vel officii ratione ducuntur: me ve-
rō subleuandæ recordationis vel potius
obliuionis meæ gratia, commonitori-
um mihimet parasse suffecerit: quod
tamen paulatim recolendo quæ didici,
emendare & implere quotidie, domi-
no præstante, conabor, Atqui hoc ip-
sam idcirco præmonui, vt si fortē elap-
sum nobis in manus sanctorum deue-
nerit, nihil in eo temere reprehendant,
quod adhuc videant promissa emenda-
tione limandum. / Sæpe igitur magno
studio & summa attentione perquirens
à quā plurimis sanctitate & doctrina
præstantibus viris, quō nam modo pos-
sim certa quadam & quasi generali ac
regulari via, catholicæ fidei veritatem ab
hæreticæ prauitatis falsitate discernere,
huiusmodi semper responsum ab om-
nibus ferē retuli: Quod siue ego, siue
quis alius vellet exurgentium hæreti-
corum fraudes deprehendere, laque-
osque vitare, & in fide sana sanus atque
integer permanere, duplici modo mu-
nia, sed

Cōmo-
nitori-
um.

Forte,
cēforū

cap. II.

Ratio
vitadi
hereti-
corum
fucos.

nise fidem suam domino adiuvante de-
beret. Primò scilicet, diuinæ legis au-
thoritate: tum deinde Ecclesiæ catholi-
cæ traditione. Hic forsitan requirat
aliquis: Cùm sit perfectus scripturarum
canon, sibi que ad omnia satis super que
sufficiat, quid opus est, vt ei ecclesiasti-
cæ intelligentiæ iungatur autoritas?
Quia videlicet scripturam sacram pro
ipsa sua altitudine non vno eodemque
sensu vniuersi accipiunt, sed eiusdem elo-
quia aliter atque aliter alius atque ali-
us interpretatur: vt penè quot homi-
nes sunt, tot illinc sententiæ erui pos-
se videantur. Aliter namque illam No-
uacianus, aliter Photinus, aliter Sabel-
lius, aliter Donatus exponit, aliter Ar-
rius, Eunomius, Macedonius, aliter A-
pollinaris, Priscillianus, aliter Iouinia-
nus, Pelagius, Celestius, aliter postre-
mò Nestorius. Atque idcirco multùm
necesse est, propter tantos tam varii er-
roris anfractus, vt Propheticæ & Apo-
stolica interpretationis linea secundum
ecclesiastici & catholici sensus normam
dirigatur. In ipsa item catholica eccle-
sia magnoperè curandum est, vt id tene-
amus, quod vbique, quod semper, quod
ab omnibus creditum est: hoc est ete-
nim verè propriæque catholicum (quod
ipsa

ipsa vis nominis, ratioque declarat), quæ
omnia verè vniuersaliter comprehendit.
Sed hoc ita demùm fit: si sequamur Vni-
uersitatem, antiquitatem, consensionem.
Sequemur autem Vniuersitatè hoc mo-
do, si hanc vnam fidem veram esse fatea-
mur, quam tota per orbem terrarum cõ-
fiteatur Ecclesia: Antiquitatem verò ita, si
ab his nullatenus sensibus recedamus,
quos sanctos Maiores ac Patres nostros
celebrasse manifestum est: Consensio-
nem quoque itidem, si in ipsa vetustate,
omnium vel certè penè omnium Sacer-
dotum pariter & Magistrorum defini-
tiones sententiaque sectemur. Quid igitur
faciet Christianus catholicus, si se a-
liqua Ecclesiæ particula ab vniuersalis fi-
dei communionis præciderit? Quid vtique,
nisi vt pestifero corruptoque membro,
sanitatem vniuersi corporis anteponat?
Quid si nouella aliqua contagio nõ iam
portiunculam tantùm, sed totam pariter
Ecclesiam commaculare conetur? Tunc
item prouidebit, vt antiquitati inhæreat,
quæ prorsus iam non potest ab vlla no-
uitatis fraude seduci: Quid si in ipsa ve-
tustate, duorum aut trium hominum,
vel certè ciuitatis vnius, aut etiã prouin-
ciæ alicuius error deprehendatur? Tunc
omnino curabit, vt paucorum temeri-

Cathe-
lica fi-
des cõ-
stat v-
niuersita-
te, ant-
q̄tate,
cõsen-
sione.

Obie-
ctiões
variæ.

tati vel incitiae, si qua sunt, vniuersaliter antiquitus vniuersalis Ecclesiae decreta praeponat. Quid si tale aliquid emergat, vbi nihil huiusmodi reperitur? Tunc operam dabit, vt collatas inter se Maiorum consulat interrogetque sententias: eorum duntaxat, qui diuersis licet temporibus & locis, in vnus tamen Ecclesiae catholicae communi-
 ne & fide permanentes, magistri probabiles extiterunt: & quicquid non vnus aut duo tantum, sed omnes pariter vno eodemque consensu, aperte, frequenter, perseueranter, tenuisse, scripsisse, docuisse cognouerit, id sibi quoque intelligat absque ulla dubitatione credendum. Sed vt pliora fiant quae dicimus, exemplis singulatim illustranda sunt, & paulo vberius exaggeranda: ne immodicae breuitatis studio, rerum pondera orationis celeritate rapiantur. Tempore Donati, a quo Donatista, cum sese multa pars Africae in erroris sui furias praecipitaret, cumque immemor nominis, religionis, professionis, vnus hominis sacrilegam temeritatem Ecclesiae Christi praeponeret, tunc quicumque per Africam constituti, prophano schismate detestato, vniuersis mundi Ecclesiis adsociati sunt, soli ex

V.

Donatista.

li ex illis omnibus intra sacraia catholicae fidei salui esse potuerunt: egregiam profecto relinquentes posteris formam, quemadmodum scilicet & deinceps bono more, vnus, aut certe paucorum vesaniae, vniuersorum sanitas anteferretur: Item, quando Arrianorum Arriani, non iam portiuuculam quandam, sed penè orbem totum contaminauerat, adeo vt propè cunctis Latini sermonis episcopis, partim vi, partim fraude deceptis, caligo quaedam mentibus offunderetur, quidnam potissimum in tanta rerum confusione sequendum foret, tunc quisquis verus Christi amator & cultor extitit, antiquam fidem nouellae perfidiae praefereudo, nulla contagii ipsius peste maculatus est. Cuius quidem temporis periculo satis superque monstratum est, quantum inuehatur calamitatis, nouelli dogmatis inductione. Tunc siquidem non solam paruae res, sed etiam maxime labefactae sunt. Nec enim tantum adfinitates, cognationes, amicitiae, domus, verum etiam Vrbes, Populi, Provinciae, Nationes, vniuersum postremo Romanum imperium funditus concussum, & emotum est. Namque cum prophana ipsa Arrianorum nouitas, velut quaedam Bellona aut Furia, ca-

Arriani.

Arriana per fidiam quatum malorum iue xerit.

A V

ria, ca-

ria, capto prius omnium Imperatore, cuncta deinde palatii culmina legibus nouis subiugasset, nequaquam deinceps destitit vniuersa miscere atque vexare, priuata ac publica, sacra prophanaque omnia, nullum boni & veri gerere discrimen, sed quoscunque collibuisse, tanquam de loco superiore percutere. Tunc temeratae coniuges, depopulatae viduae, prophanatae virgines, monasteria demolita, disturbati clerici, verberati Leuitae, acti in exilium Sacerdotes, oppleta Sanctis ergastula, carceres, metalla: quorum pars maxima interdictis vrbibus protrusi atque extorres, inter defensa, speluncas, feras, saxa, nuditate, fame, siti affecti * contriti, & tabefacti sunt. Atqui haec omnia nunquid vllam aliam ob causam, nisi vtique dum pro coelesti dogmate humanae superstitiones introducuntur, dum bene fundata Antiquitas scelestam nouitate subruitur, dum superiorum instituta violantur, dum rescinduntur scita Patrum, dum conuelluntur definita maiorum, dum sese intra sacrate atque incorruptae vetustatis castissimos limites prophanæ ac nouellæ curiositatis libido non continet? Sed forsitan odio nouitatis, & amore vetustatis hæc fingimus.

• attriti.

gimus. Quisquis hoc * æstimat, beato * Exi-
 saltem credat Ambrosio, qui in secun-
 do ad Imperatorem Gratianum libro, Ambro-
 acerbiter tempore ipse deplorans,
 ait: Sed iam satis, inquit, omnipotens
 Deus nostro exitio, nostroque sanguine,
 Confessorum neces, exilia Sacer-
 dotum, & nephas tantæ impietatis elui-
 mus. Satis claruit, eos qui violauerunt
 fidem, tutos esse non posse. Item in ter-
 tio eiusdem operis libro: Seruemus igitur,
 inquit, præcepta maiorum, nec hæ-
 reditaria signacula ausi rudis temeritate
 violemus. Librum signatum illum
 Propheticum, non seniores, non potes-
 tates, non angeli, non archangeli aperire
 ausi sunt, soli Christo explanandi
 eius prærogativa seruata est. Librum sacer-
 ddotalem quis nostrum resignare audeat,
 signatum à Confessoribus, & multorum
 iam martyrio consecratum? Quæ qui
 resignare coacti sunt, postea tamen
 damnata fraude signarunt: qui violare
 non ausi sunt, Confessores & Martyres
 extiterunt. Quomodo fidem eorum
 possumus denegare, quorum victoriam
 prædicamus? Prædicamus, inquam,
 ô venerande Ambrosi, prædicamus planè,
 laudantesque miramur. Nam quis
 ille tam demens est, qui eos, etsi adsequi
 non

non eualeat, non exoptet sequi, quos
 à defensione fidei Maiorum nulla vis
 depulit? non minæ, non blandimenta,
 non vita, non mors, non palatium, non
 satellites, non Imperator, non imper-
 rium, non homines, non damones:
 Quos, inquam, pro religioſæ Vetuſtatis
 tenacitate tanto munere dominus dig-
 nos iudicauit, vt per eos proſtratas re-
 pararet Eccleſias, extinctos ſpirituales po-
 pulos viuificaret, deiectas Sacerdotum
 coronas reponeret, nefarias illas no-
 uellæ impietatis non literas, ſed litu-
 ras, inſuſo cœlitus Episcopis fidelium
 lachrymarum fonte, deleret: vniuerſum
 poſtremò iam penè mundum, ſæua re-
 pentinæ hæreſeos tempeſtate percuf-
 ſum, ad antiquam fidem à nouella per-
 fidia: ad antiquam ſanitatē à nouita-
 tis veſania: ad antiquam lucem à nouita-
 tis cœcitate reuocaret. Sed in hac diui-
 nâ quadam confeſſionum virtute, illud
 eſt etiam nobis vel maximè conſideran-
 dum, quòd tunc apud ipſam Eccleſiæ
 vetuſtatem, non partis alicuius, ſed vni-
 uerſitatis ab iis eſt ſuſcepta defenſio.
 Neque enim fas erat, vt tanti ac tales
 viri vnus, aut duorum hominum erra-
 bundas, ſibi que ipſis contrarias ſuſpiti-
 oēs tam magno molimine adſerent,
 aut ve-

aut verò pro alicuius prouinciolæ tem-
 meraria quadam conſpiratione certa-
 rent: ſed omnium ſanctæ Eccleſiæ Sa-
 cerdotum, apoſtolicæ & catholicæ ve-
 ritatis decreta & definita ſectantes, ma-
 luerunt ſemetipſos, quàm vetuſtæ vni-
 uerſitatis fidē proderet. Vnde & ad tan-
 tam gloriam peruenire meruerunt, vt
 non ſolùm Confeſſores, verumetiam
 Confeſſorum principes iure merito que
 habeantur. | Magnum hoc igitur eorum
 dem beatorum exemplum, planè que di-
 uinum, & veris quibuſque catholicis in-
 deſeſſa meditatione recoleudum: qui in
 modum ſeptemplex candelabri, ſepte-
 na ſancti ſpiritus luce radiantes, clarif-
 ſimam poſteris lumulam præmonſtrâ-
 runt, quònam modo deinceps per ſin-
 gula quæque errorum vaniloquia, ſacra-
 tæ vetuſtatis authoritate, prophanæ no-
 uitatis conteratur audacia. Neque hoc
 fanè nouum: ſiquidem mos iſte ſemper
 in Eccleſia vigit, vt quo quiſque; * flore-
 ret religioſior, eo promptius nouellis
 adinventionibus contrairer. Exemplis
 talibus plena ſunt omnia. Sed ne lōgum
 fiat, vnum aliquod, & hoc ab apoſtolica
 potiſſimū ſede ſumemus: vt omnes luce
 clarius videant, beatorum Apoſtolorum
 beata ſucceſſio quanta vi ſemper, quāto
 ſtudio,

.c. VI.

*For
Foret

Agrip-
pinus
Carta-
ginen-
episco-
p⁹, ite-
randi
bapti-
smatis
autor.

Stepha
19 Pa-
ta.

studio, quanta contentione defenderit
susceptæ semel religionis integritatem.
Quondam igitur venerabilis memoriæ
Agrippinus Carthaginensis Episcopus,
primus omnium mortalium contra di-
uinum canonem, contra vniuersalis Ec-
clesiæ regulam, contra sensum omnium
confacerdotum, contra morem ac insti-
tuta maiorum rebaptizandum esse cen-
sebat. Quæ præsumptio tantum mali in-
uexit, vt non solum hæreticis omni-
bus formam sacrilegii, sed etiam qui-
busdam catholicis occasionem præbue-
rit erroris. Cùm ergo vndique ad no-
uitatem rei cuncti reclamarent, atque
omnes quaquauersum sacerdotes pro
suo quisque studio reniterentur, tunc
beatæ memoriæ Papa Stephanus, Apo-
stolicæ sedis Antistes, cum cæteris qui-
dem collegis suis, sed tamen præ cæteris
restitit: dignum, vt opinor, existimans, si
reliquos omnes tantum fidei deuotione
vinceret, quantum loci authoritate su-
perabat. Denique in Epistola quæ tunc
ad Aphricam missa est, idem his ver-
bis sanxit, nihil nouandum, nisi quod
traditum est. Intelligebat etenim vir
sanctus & prudens, nihil aliud ratio-
nem pietatis admittere, nisi vt om-
nia, qua fide à patribus suscepta forent,
eadem

eadem fide filiis consignarentur: nosque
religionem non quâ vellemus ducere, Pul-
sed potiùs quâ illa duceret sequi oport-
tere: idque esse proprium Christiani-
tatis modestiæ & grauitatis, non sua po-
steris tradere, sed à Maioribus accepta
seruare. Quis ergo tunc vniuersi nego-
tium exitus: quis vtiq;e, nisi vsitatus &
solitus? Retenta est scilicet Antiquitas,
explorata Nouitas. Sed fortè tunc ipsi
nouitiæ adinventioni patrocinia defue-
runt. Imò verò tanta vis ingenii adfuit,
tanta eloquentiæ flumina, tantus adfer-
torum numerus, tanta veri similitudo,
tanta diuinæ legis oracula, sed planè no-
uo ac malo more intellecta, vt mihi
omnis illa conspiratio nullo modo de-
strui potuisse videatur, nisi solam tan-
ti moliminis causam ipsa illa suscepta,
ipsa defensa, ipsa laudata nouitatis pro-
fessio destituisse. Postremò ipsius Afri-
cani Concilii siue decreti quæ vires do-
nante Deo, nullæ: sed vniuersa tanquam
somnia, tanquam fabulæ, tanquam su-
perflua, abolita, antiquata, calcata sunt:
Et ò rerum mira cõuersio. Autores eius-
dem opinionis, catholici: consecratores
verò hæretici iudicantur. Absoluuntur
magistri, condènantur discipuli: confri-
ptores

Cypri.

III.

Haereticorum
vafri-
cies.

Filii
Chā,
q̄ ſunt
hodie.

ptores librorum filii regni erunt, affer-
tores verd gehenna ſuſcipiet. Nam quis
illud ſanctorum omnium & Episcoporum,
& Martyrum lumen, beatiffimum
Cyprianum, cum ceteris collegis ſuis
in aternū dubitet regnaturum eſſe cum
Chriſto? Aut quis contra tam ſacrilegus,
qui Donatiſtas & ceteras peſtes, quae
illius autoritate Concilii rebaptizare
ſe iactitant, in ſempiternum neget aſſu-
ros eſſe cum diabolo? Quod quidē mihi
diuinitus videtur promulgatum eſſe iu-
diciū, propter eorum maxime frau-
dulentiam, qui cum ſub alieno nomine
haeſim concinnare machinentur, ca-
ptant plerunque veteris cuiuſpiam viri
ſcripta pauld inuolutiſ adita, quae pro
iſa ſui obſcuritate dogmati ſuo quaſi
congruant: vt illud neſcio quid quod-
cunque proferunt, neque primi, neque
ſoli ſentire videantur. Quorum ego ne-
quitiam duplici odio dignam iudico, vel
eo, quōd haeſeos venenum propinare
aliis non pertimeſcūt: vel eo etiam, quōd
ſancti cuiuſq; viri memoriam tanquam
ſopitos iam cineres prophāna manu vē-
tilant, & quae ſilentio ſepeliri oportebat,
rediuiua opinione diſſamāt: ſequen-
tes omnino veſtigia authoris ſui Cham,
qui nuditatē venerandi Noē, non modd
operire

operire neglexit, verum quoque irriden-
dam ceteris enuntiauit. Vndē tantam
laeſe pietatis meruit offenſam, vt etiam
poſteri ipſius, peccati ſui maledictis ob-
ligarentur: beatis illis fratribus, longeq;
diſſimilibus, qui nuditatē iſam reue-
rendi patris, neque ſuis temerare oculis,
neque alienis patere vouerūt, ſed auerſi,
vt ſcribitur, texerūt eum: quod eſt, erra-
tum ſancti viri nec adprobaffe, nec pro-
didiffe: atq; idcirco beata in poſteros be-
nedictione donati ſunt. Sed ad propoſi-
tum redeamus. Magno igitur metu no-
bis immutatae fidei, ac temeratae religio-
nis piaculum pertimeſcēdum eſt, à quo
nos non ſolūm conſtitutionis eccleſia-
ſticae diſciplina, ſed etiam cenſura apo-
ſtolicae deterret autoritatis. Scitum ete-
nim cunctis eſt, quā grauior, quā
ſeuere, quā vehementer inuehatur in
quosdam beatus Apoſtolus Paulus, qui
mira leuitate nimium citd translati fue-
rant ab eo, qui eos vocauerat in gratiam
Chriſti, in aliud Euangelium, quod non
eſt aliud: qui coaceruarāt ſibi magiſtros
ad ſua deſideria, à veritate quidem audi-
tum auertentes, cōuerſi verd ad fabulas:
habentes damnationem, quod primam
fidem irritam feciſſent. Quos deceperāt
ii de quibus ad Romanos fratres ſcribit

Gen. 9

Gal. 1.

1. Ti. 4

1. Ti. 5

B idem

o.16. idem Apostolus: Rogo autem vos fratres, ut obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula praeter doctrinam quam ipsi didicistis, faciunt, & declinate ab illis: huiusmodi enim Christo domino non seruiunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Qui intrant per domos & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quae ducuntur variis desiderijs: semper discentes, & ad scientiam veritatis nunquam peruenientes. Vaniloqui et seductores, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quae non oportet, turpis lucri gratia. Homines corrupti mente, reprobi circa fidem: superbi, & nihil scientes: sed languentes circa questiones & pugnas verborum, qui veritate priuati sunt, existimantes quaestum esse pietatem: simul autem & otiosi discunt circumire domos: non solum autem otiosi, sed & verbosi & curiosi, loquentes quae non oportet. Qui bonam conscientiam repellentes, circa fidem naufragauerunt. Quorum prophana vaniloquia multum proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit. Bene autem, quod de iis item scribitur: Sed ultra non proficiunt: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.

Ti. 3.
Ti. 1.
Ti. 3.
Ti. 6
Ti. 5.
Ti. 1
Ti. 2.
Ti. 3.

fuit. Cum ergo tales quidam circumuenerunt provincias & ciuitates, atque errores uenalicios circumferendo etiam ad Galatas deuenissent: cumque his auditis Galatae nausea quadam veritatis adfecti, apostolicae catholicaeque doctrinae manna reuomentes, hereticae nouitatis foridibus oblectarentur, ita sese apostolicae potestatis exercuit auctoritas, ut summa cum feueritate decerneret. Sed licet aut nos, inquit: aut angelus de caelo euangelizet vobis, praeterquam quod euangelizauimus: anathema sit. Quid est quod ait. Sed licet nos? Cur non potius, sed licet ego? Hoc est, etiam si Petrus, etiam si Andreas, etiam si Ioanes, etiam si postremo omnis Apostolorum chorus euangelizet vobis, praeterquam quod euangelizauimus, anathema sit. Tremenda distinctio: propter adferendam primae fidei tenacitatem, nec sibi, nec ceteris coapostolis pepercisse. Parum est, etiam si angelus, inquit, de caelo euangelizet vobis praeterquam quod euangelizauimus: anathema sit. Non suffecerat ad custodiam traditae semel fidei, humanae conditionis commemorasse naturam, nisi angelicam quoque excellentiam comprehedisset. Licet nos, inquit, angelus de caelo. Non quia sancti caelestesque angeli peccare

Gal.

iam possint, sed hoc est quod dicit: Si etiam, inquit, fiat quod non potest fieri, quisquis ille traditam semel fidem mutare tetauerit: anathema sit. Sed hæc forsitan perfunctorie prælocutus est, & humano potius effudit impetu, quam diuina ratione decreuit. Absit. Sequitur enī, & hoc ipsum ingenti molimine iteratae insinuationis inculcat: Sicut prædiximus, inquit, & nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit præterquam quod accepistis: anathema sit. Non dixit: Si quis vobis adnunciauerit præterquam quod accepistis, benedictus sit, laudetur, recipiatur: sed anathema sit, inquit, id est, separatus, segregatus, exclusus, ne vnus ouis dirum cõtagiū, innoxium gregem Christi venenata permixtione cõtaminet. Sed forsità Galatis ista tantum præcepta sunt. Ergo et ista solis Galatis imperata sunt, quæ in eiusdem Epistolæ sequentibus commemoratur: qualia sunt hæc: Si viuimus spiritu, spiritu & ambulemus: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Et reliqua. Quod si absurdū est, & omnibus ex æquo imperata sunt, stat, vt sicut hæc morum mandata, ita etiam illa, quæ de fide cauta sunt, omnes pari modo comprehendant. Et, sicuti

na-
ema
quæ
ri c. II
lid.
al. 5.

nemini licet inuicem prouocare, aut inuidere inuicem, ita nemini liceat præter id quod ecclesia catholica vsquequaque euangelizat, accipere. Aut forsitan tunc iubebatur, si quis adnunciaffer præterquam quod annūciatum fuerat, anathemari: nunc verò iam non iubetur. Ergo & illud quod itē ibi ait: Dico autem, spiritu ambulare, & desiderium carnis non perficietis, tunc tantum iubebatur, modò verò iam non iubetur. Quod si impium pariter & perniciosum est ita credere, necessario sequitur, vt sicut hæc cunctis ætatibus obseruanda sunt, ita illa quoque quæ de non mutanda fide sancta sunt, cunctis ætatibus imperata sint. Adnuntiare ergo aliqui christianis catholicis, præter id quod acceperunt, nunquam licuit, nusquam licet, nūquam licebit: & anathemare eos qui adnuntient aliquid, præterquam quod semel acceptum est, nunquam non oportuit, nusquam non oportet, nunquam non oportebit. Quæ cū ita sint, estne aliquis vel tantæ audaciæ, qui præter id quod apud ecclesiam adnūciatum est, adnūciat: vel tantæ leuitatis, qui præter id quod ab ecclesia accepit, accipiat? Clamet, & repetēdo clamet, et omnibus, & semper, & vbique per literas suas clamet ille, ille

was electionis, ille magister gentium, ille
 Apostol. tuba, ille terrarum præco, ille
 cœlorum cōscius, vt si quis nouū dogma
 adnuntiauerit, anathematizetur. Et con-
 trā reclamāt ranæ quædam, & cyniphes,
 & muscæ morituræ, quales sunt Pelagia-
 ni, & hoc catholicis: Nobis, inquit, au-
 thoribus, nobis principibus, nobis expo-
 sitoribus damnate quæ tenebatis, tenete
 quæ dānabatis, reicite antiquā fidē, pa-
 terna instituta, Maiorū deponita, & reci-
 pite, quænam illa tandem? Horreo dice-
 re: sunt enim tā superba, vt mihi nō mo-
 dō adfirmari, sed ne refelli quidem sine
 aliquo piaculo posse videantur. Sed di-
 cet aliquis. Cur ergo per sæpe diuinitus
 finuntur excellētes quædam personæ in
 Ecclesia constitutæ res nouas catholicis
 adnunciare? Recta interrogatio, & digna
 quæ diligentius atque vberius pertracte-
 tur: cui tamen non ingenio proprio, sed
 diuinę legis autoritate, ecclesiastici ma-
 gistri documento satisfaciendum est. Au-
 diamus ergo sanctum Mosem, & ipse
 nos doceat, cur docti viri, & qui propter
 scientiæ gratiam ab Apostolo etiam pro-
 phetiæ nuncupantur, proferre interdum
 permittantur noua dogmata, quæ vetus
 testamentum allegorico sermone deo-
 rum alienos appellare consuevit, eò quod sci-

Cur
 inter-
 dū ma-
 gni viri
 finatur
 rerum
 noua-
 rum in
 ecclesia
 fieri au-
 thores.

Dii alie
 ni no-

licet ita ab hæreticis ipsorum opiniones,
 sicut à Gētilibus dii sui obseruetur. Scri-
 bit ergo in Deuteronomio beatus Mo-
 ses. Si surrexerit, inquit, in medio tui
 propheta, aut qui somnium se vidisse di-
 cat: id est, Magister in ecclesia cōstitutus,
 quē discipuli velle auditores sui ex aliqua
 reuelatione docere arbitrentur. Quid
 deinde? Et prædixerit, inquit, signum
 atque portentum, & euenerit quod lo-
 cutus est. Magnus profectò nescio quis
 significatur Magister, & tantæ scientiæ,
 qui sectatoribus propriis nō solum quæ
 humana sunt nosse, verum etiam quæ
 supra hominem sunt prænoscere posse
 videatur, quales ferē discipuli sui iacti-
 tant fuisse Valētinum, Donatum, Pho-
 tinum, Apollinarem, cæterosque eius-
 modi. Quid postea? Et dixerit, inquit,
 tibi, eamus & sequamur deos alienos,
 quos ignoras, & seruiamus eis. Qui sunt
 dii alieni, nisi errores extranei, quos ig-
 norabas, id est, noui & inauditi? Et ser-
 uiamus eis, id est, credamus eis, sequa-
 mur eos. Quid ad extremum? Non au-
 dies, inquit, verba Propheta illius, aut
 somniatoris. Et quare, oro te, à Deo non
 prohibetur doceri, quod à Deo prohibe-
 tur audiri? Quia, inquit, tētat vos Domi-
 nus Deus vester, vt palam fiat, utrū dili-

ua do-
 gmata.
 Deu. 13

gatis eum an non, in toto corde, & in tota anima vestra. Luce clarius aperta causa est, cur interdū diuina prouidentia quosdam ecclesiarum Magistros, noua quaedam dogmata prædicare patiantur: vt tenter vos, inquit, Dominus Deus vester. Et profectō magna tentatio est, cum ille quem tu Prophetam, quē Prophetarum discipulum, quem doctorem & adfertotē veritatis putes, quem summa veneratione & amore cōplexus sis, is subitō latenter noxios subinducat errores, quos nec citō deprehendere valeas, dum antiqui magisterii ducis præiudicio: nec faciliē damnare fas ducis, dum magistri veteris impeditis affectu. Hic forsitan esflagitet aliquis vt ea quæ sancti Moyſi verbis adserta sunt, ecclesiasticis aliquibus demonstrantur exemplis. Aequa expositio, nec diu differenda. Nam vt à proximis & manifestis incipiam, qualem fuisse nuper tentationem putamus, cum inſoelix ille Nestorius subitō ex oue conuersus in lupum, gregem Christi lacerare cœpisset? cū eum hi ipsi qui rodebantur ex magna adhuc parte ouem crederent, ideoque morsibus eius magis paterent. Nam quis eum faciliē errare arbitraretur, quem tanto imperii iudicio electum, tanto sacerdotum studio

XL.

Nestorius.

studio profecutum videret? qui cū magno sanctorum amore, summo populi fauore celebraretur quotidie, palām diuina tractabat eloquia, & noxios quoque Iudæorum et Gentilium confutabat errores. Quo tandē isto modo non cuius fidem faceret, se recta docere, recta prædicare, recta sentire? Qui, vt vni heresi sue aditū patefaceret, cūctarū hæreseon blasphemias insectabatur. Sed hoc erat illud q̄ Moses ait: Tentat vos Dominus Deus vester, si diligatis eū, an non. Et vt Nestorū prætereainus, in quo plus semper admirationis quā vtilitatis, plus famæ quā experiētiae fuit: quē opinione vulgi aliquādiu magnū humana magis fecerat gratia, quā diuina: eos potius commemoremus, qui multis profectibus multaq; industria præditi, nō paruæ tentationi catholicis hominibus extiterunt: velut apud Pannonias maiorū memoria Photinus Ecclesiam Sirmitanam tentasse memoratur. Vbi cū magno omnium fauore in sacerdotiū fuisset ascensus, & aliquandiu tanquā catholicus administraret, subitō sicut malus ille Propheta, aut somniator, quē Moses significat, creditam sibi plebē Dei persuadere cœpit, vt sequeretur deos alienos, id est, errores extraneos, quos antea nesciebat.

Nestorius qualis.

Photinus Pannoni.

C Sed

Photini doctores.

Apol-
linaris.* Fortè
æstus.

Sed hoc vſitatum: illud verò pernicioſum, quòd ad tantum nefas non mediocribus adminiculis vtebatur: Nã erat & ingenii viribus valens, & doctrinæ opibus excellēs, & eloquio prepotens: qui ppe, qui vtroque ſermone copioſè & grauiter diſputaret; & ſcriberet: quod mentis librorum ſuorum manifeſtatur, quos idè partim Græco, partim Latino ſermone cõpoſuit. Sed benè, quòd commiſſæ ipſi oues Chriſti, multum pro catholica fide vigilantes, & cautæ, citò ad præmonenti Moſi eloquia reſpexerunt, & Prophete atq; paſtoris ſui licet admirarentur eloquentiam, tentationè tamen non ignorârunt. Nam quem antea quaſi arietem gregis ſequebantur, eundem deinceps veluti lupum fugere cœperunt. Neque ſolum Photini, ſed etiam Apollinaris exemplo iſtius eccleſiaſtica tentationis periculum diſcimus, & ſimul ad obſeruandæ diligentius fidei cuſtodiam commonemur. Etenim ipſe auditoribus ſuis magnos æctus, & magnas generauit anguſtias: qui ppe cùm eos huc Eccleſiæ traheret authoritas, huc Magiſtri retraheret conſuetudo: ſic inter vtraque nutabundi & fluctuantes, quid potius ſibi ſeligendum foret, non expectant. Sed forſitan eiufmodi ille vir erat, qui di-

qui dignus eſſet facilè contemni. Imò verò tantus ac talis, cui nimium citò in plurimis crederetur. Nam quid illo præſtantius, acumine, exercitatione, doctrina? quàm multas ille hæreſes multis voluminibus oppreſſerit, quot inimicos ſi dei confutauerit errores, iudicio eſt opus illud, triginta non minus librorum nobiliſſimum ac maximum, quo inſanas Porphirii calumnias magna probationum mole cõfudit. Longum eſt vniuerſa ipſius opera commemorare, quibus profectò ſummis ædificatoribus Eccleſiæ par eſſe potuiſſet: niſi prophanà illà hæreticæ curioſitatis libidine, nouum neſcio quid inueniſſet, quo & cunctos labores ſuos velut cuiuſdam lepræ admixtione cõdaret, & doctrina eius nõ tam ædificatio, quàm tentatio potius eccleſiaſtica diceretur. Hic à me forſitã depoſcatur, vt horum quos ſuprà cõmemorati hæreſes exponam: Neſtorii ſcilicet, Apollinaris, & Photini. Hoc quidem ad rē de qua nunc agimus non attinet: propoſitum etenim nobis eſt, non ſingulorū errores perſequi, ſed paucorū exempla proferre, quibus euidenter ac perſpicuè demonſtretur illud quod Moſes ait. Quia ſcilicet, ſi quādo eccleſiaſticus aliquis magiſter, & ipſe interpretadis propheta-

Apol-
linaris
preſta-
tia.

c. XII.

carū mysteriis Propheta, noui quiddam
 in ecclesiam Dei tener inducere, ad ten-
 tationē id nostrā fieri prouidentia diui-
 na patiatur. Vtile igitur fuerit in excur-
 su, quid supra memorati heretici sentiāt,
 breuiter exponere, id est, Photin⁹, Apol-
 linaris, Nestorius. Photini ergo secta hæc
 est: Dicit Deum singulū esse & solitariū,
 & more Iudaico confitendum: trinitatis
 plenitudinem negat, neq; vllam Dei ver-
 bi, aut vllā spiritus sancti putat esse per-
 sonam: Christū verò, hominem tātum-
 modo solitariū adserit, cui principium
 adseribit ex Maria: & hoc omnibus mo-
 dis dogmatizat, solam nos personam
 Dei patris, & solum Christū hominem
 colere debere. Hęc ergo Photinus. Apol-
 linaris verò in vnitatem quidem trinita-
 tis quasi cōsentire se iactat, & hoc ipsum
 plena fidei sanitate: sed in domini incar-
 natione, aperra professione blasphemata.
 Dicit enim in ipsa Saluatoris nostri car-
 ne, aut animam humanam penitus non
 fuisse, aut certē talem fuisse, cui mens &
 ratio non esset. Sed & ipsam Domini
 carnem, non de Sanctæ virginis Mariæ
 carne susceptam, sed de coelo in virginem
 descendisse dicebat: eamque nutabundus
 semper & dubius, modò coæternam
 Deo verbo, modò de verbi diuinitate fa-
 ctam

etiam predicabat. Nolebat enim in Chri-
 sto esse duas substantias, vnam diuinam,
 alteram humanam, vnam ex patre, alte-
 ram ex matre: sed ipsam verbi naturam
 putabat esse discissam, quasi aliud eius
 permaneret in Deo, aliud verò verbum
 fuisset in carne: vt cum veritas dicat ex
 duabus substantiis vnum esse Christum,
 ille cōtrarius veritati, ex vna Christi di-
 uinitate duas asserat esse substantias. Hęc
 itaq; Apol. Nestorius autem contrario
 Apollinari morbo, dū se duas in Chri-
 sto substantias distinguere simulat, duas
 introducit repentē personas: & inaudito
 scelere duos vult esse filios Dei, duos
 Christos: vnum Deum, alterum homi-
 nem: vnum qui ex patre, alterum qui sit
 generatus ex matre. Atque idcō asserit
 sanctam Mariam non *βιότοκον*, sed
χριστότοκον esse dicendam. quia scili-
 cet ex ea non ille Christus qui Deus, sed
 ille qui erat homo, sit natus. Quòd si
 quis eum putat in literis suis vnū Chri-
 stum dicere, & vnam Christi prædicare
 personam, non temerè credat. Aut enim
 istud fallendi arte machinatus est, vt per
 bona facilis suaderet & mala: sicut
 ait Apostolus: Per bonum mihi opera-
 tus est mortem. Aut ergo, vt diximus,
 fraudulentia causa quibusdam in locis
 C iiii scripto-

Nesto-
 rii er-
 ror.

Ro. 7.

ho-
 ni fe-
 ta.

Apol-
 linaris
 eña.

VINCENTII

scriptorum suorum vnum Christum, & vnam Christi personam credere se iactat: aut certe post partum iam virginis, ita in vnum Christū duas perhibet conuenisse personas, vt tamen conceptus seu partus virginei tempore, & aliquāto postea, duos Christos fuisse contendat. Et cum scilicet Christus homo cōmunis primū & solitarius natus sit, & necdum Dei verbi personę vnitate sociatus, postea in eum adsumētis verbi persona descenderit: & licet nūc in Dei gloria maneat adsumptus aliquādiu, tamen nihil inter illum & ceteros homines interfuisse videtur. Hęc ergo Nestorius, Apollinaris, Photinus aduersus catholicam fidem rabidi canes latrāt: Photinus, trinitatem non confitendo: Apollinaris, conuertibile verbi dicendo naturam, & duas in Christo substantias nō confitendo, & aut totam Christi animam, aut certē mentem atque rationem in anima denegando, et adserēdo pro sensu mentis fuisse Dei verbū: Nestorius, duos Christos, aut semper esse, aut aliquādiu fuisse adseruando. Ecclesia verō catholica, & de Deo, et de Salvatore nostro recta sentiens, nec in Trinitatis mysteriū, nec in Christi incarnationē blasphematur: Nam & vnam diuinitatem in trinitatis plenitudine,

XIII.

CONTRA HAERES. 15

tudine, & trinitatis æqualitatem in vna atq; eadē maiestate veneratur: & vnum Christum Iesum, non duos, eundemque Deum pariter atque hominem confitetur: Vnam quidem in eo personā, sed duas substantias: duas substantias, sed vnā credit esse personā: duas substantias, quia mutabile nō est verbū dei, vt ipsum verteretur in carnem: vnam personam, ne duos proficēdo filios, quaternitatem videatur colere, non trinitatem. Sed operæ precium est, vt idipsum etiam atque etiam distinctius, & expressius enucleemus. In Deo vna substantia, sed tres personę: in Christo duę substantię, sed vna persona: in trinitate alius atq; alius, non aliud atque aliud: in Salvatore aliud atque aliud, non alius atque alius. Quomodo in trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud? Quia scilicet alia est persona patris, alia filii, alia spiritus sancti: sed tamen patris, & filii, & spiritus sancti, non alia & alia, sed vna eademque natura. Quomodo in Salvatore aliud atque aliud, non alius atque alius? Quia videlicet altera substantia diuinitatis, altera humanitatis: sed tamen deitas & humanitas non aliter & alter, sed vnus idemque Christus, vnus idemque filius Dei, et vnus eiusdemque Christi & filii

Duę substantię in Christo.

Alius. Aliud.

C iiii filii

filiū Dei vna eadēq; persona. Sicut in homine aliud caro, et aliud anima: sed vnus idemq; homo anima & caro. In Petro & Paulo aliud anima, aliud caro: nec tamen duo Petri caro & anima, aut alter Paulus anima, & alter caro: sed vnus idemq; Petrus, vnus idemq; Paulus, ex duplici diuersaq; subsistēs animi corporisq; natura. Ita igitur in vno eodēq; Christo duæ substantiæ sunt: sed vna diuina, altera humana: vna ex patre Deo, altera ex matre virgine: vna coeterna & equalis patri, altera consubstantialis patri: vnus tamen idemq; Christus in vtrāque substantia. Non ergo alter Christus Deus, alter homo: non alter increatus, alter creatus: non alter impassibilis, alter passibilis: non alter equalis patri, alter minor patri: non alter ex patre, alter ex matre. sed vnus idemq; Christus Deus & homo: idem nō creatus, & creatus: idem incommutabilis & impassibilis: idem commutatus & passus: idem Patri & æqualis & minor: idem ex patre ante secula genitus, idem in seculo ex matre generatus: perfectus Deus, perfectus homo: in Deo summa diuinitas, in homine plena humanitas: Plena, in quā, humanitas, quippe quæ animam simul habeat & carnem: sed carnē veram,

stram, maternam: animam verò intellectu præditam, mente ac ratione pollentem. Est ergo in Christo verbū, anima, caro: sed hoc totum vnus est Christus, vnus filius Dei, & vnus Saluator ac redemptor noster. Vnus autem, nō corruptibili nescio qua diuinitatis & humanitatis confusione, sed integra & singulari quadam vnitatis personæ. Neq; enim illa coniunctio alterum in alterum conuertit atque mutauit (qui est error proprius Arrianorum) sed ita in vnum potius vtrunq; compegit, vt manente semper in Christo singularitate vnus eiusdemq; personæ, in æternum quoque permaneat proprietas vniuērsūsq; naturæ: quo scilicet nec vnquā Deus corpus esse incipiat, nec aliquando corpus esse desistat: quod etiam humanæ conditionis demonstratur exemplo. Neque enim in præsentī tantum, sed in futuro quoq; vnusquisque hominum cōstabit ex corpore & anima: nec tamen vnquam aut corpus in animā, aut anima vertetur in corpus: sed vnoquoq; hominum sine fine victuro, in vnoquoque hominum sine fine necessariō vtriusque substantiæ differentiā permanebit. Ita in Christo quoque vtriusque substantiæ sua cuique in æternum proprietates, salua tamen per-

Arriani
coniunctio
fundū
naturas.

Rone vnitare, retinenda est; Sed cum per-
 sonam sapius nominamus, & dicimus
 quod Deus persona homo factus sit, ve-
 hementer veredum est, ne hoc dicere vi-
 deamur, quod Deus verbum sola imita-
 tione actionis quæ sunt nostra susceperit,
 & quicquid illud est conuersationis hu-
 mane, quasi adumbratus, non quasi
 verus homo fecerit: sicut in theatris fieri
 solet, vbi vnus plures effingit repete per-
 sonas, quarum ipse nulla est. Quoties-
 que etenim aliqua suscipitur imita-
 tio actionis alienæ, ita aliorum officia
 aut opera patratur, vt tamē hi qui agunt,
 non sint ipsi quos agunt. Neque enim, vt
 verbi gratia secularium & Manichæo-
 rum vtatur exemplis, cum actor tragi-
 cus sacerdotem effingit, aut regem, sacer-
 dos aut rex est: nam desinente actu, si-
 mul & ea quæ susceperat persona desi-
 stunt. Absit hoc à nobis nefarium sceleratum-
 que ludibrium. Manichæorum sit
 ista dementia, qui phantasie prædicato-
 res, aiunt filium Dei Deum, personam
 hominis non substantiue extitisse, sed
 actu putatiuo quodam, et conuersatione
 simulasse. Catholica verò fides ita verbū
 Dei hominem factum esse dicit, vt quæ
 nostra sunt, non fallaciter & adumbratē,
 sed verè expressēq; susciperet: & quæ
 erant

erant humana, non quasi aliena imitare-
 tur, sed potius, vt sua gereret: & profus
 quod agebat, hoc etiā esset. Sicut ipsi nos
 quoque in eo quod loquimur, sapimus,
 viuimus, subsistimus, non imitatur homi-
 nes, sed sumus. Neque enim Petrus et
 Ioannes, vt eos potissimum nominem,
 imitando erant homines, sed subsisten-
 do. Neque item Paulus simulabat Apo-
 stolū, aut fingebat Paulū, sed erat Apo-
 stolus, & subsistebat Paulus. Ita etiam
 Deus verbum, adsumendo & habendo
 carnem, loquendo, faciēdo, patiēdo per
 carnem, sine vlla tamen suæ corruptione
 naturæ, hoc omnino præstare dignatus
 est, vt hominem perfectum non imita-
 retur aut fingeret, sed exhiberet: vt ho-
 mo verus non videretur aut putaretur,
 sed esset atq; subsisteret. Igitur sicut ani-
 ma connexa carni, nec in carnem tamen
 versa, non imitatur hominem, sed est ho-
 mo, & homo non per simulationem, sed
 per substantiam: ita etiam verbum Deus,
 absque vlla sui conuersione vniendo se
 homini, non confundendo, non imitan-
 do factus est homo, sed subsistendo. Ab-
 iiciatur ergo tota penitus personæ illius
 intelligentia, quæ fingendo imitatione
 suscipitur: vbi semper aliud est, & aliud
 simulatur: vbi ille qui agit, nunquam is
 est, quem

Mani-
 chæi.

C. XV.

Intoleranda blasphemia.

est, quem agit. Absit etenim, vt hoc fallaci modo Deus verbum hominis personam suscepisse credatur: sed ita potius, vt incommutabili sua manente substantia, et in se perfecti hominis suscipiendo naturam, ipse caro, ipse homo, ipse persona hominis existeret: nō simulatoria, sed vera: non imitativa, sed substantiua: nō denique quæ cū actione desisteret, sed quæ prorsus in substantia permaneret. Hæc igitur in Christo personæ vnitas, nequaquam post virginis partum, sed in ipso virginis vtero compacta atque perfecta est. Vehementer enim præcauere debemus, vt Christum non modò vnum, sed etiam semper vnum confiteamur: quia intoleranda blasphemia est, vt etiã si nūc eum vnum esse concedas, aliquãdo tamē non vnū, sed duos fuisse cōtendas: vnū scilicet post tempus baptismatis, duos verò sub rēpore natiuitatis. Quod immensum sacrilegiū non aliter profectò vitare poterimus, nisi vnitū hominē Deo in vnitae personæ, non ascensu, vel resurrectione, vel baptismo, sed iam in matre, iam in vtero, iam deniq; in ipsa virginali cōceptione fateamur: propter quam personæ vnitatem, indifferenter ei atque promiscuè, & quæ Dei sunt propria, tribuuntur homini, & quæ carnis propria, ad-

scribun-

scribuntur Deo. Inde est enim quod diuinitus scriptum est: Et filium hominis descendisse de cœlo, & dominum maiestatis crucifixum in terra: Inde etiã est, vt carne domini facta, carne domini creata, ipsum verbum Dei factum, ipsa sapientia Dei impleta, scientia creata dicatur: sicut in præscientia, manus ipsius & pedes fossi esse referuntur. Per hanc, inquam, personæ vnitatem illud quoque similis mysterii ratione profectum est, vt carne verbi ex integra matre nascente, ipse Deus verbum natus ex virgine catholicissimè credatur, impiissimè denegetur. Quæ cum ita sint, absit vt quicquam sanctam Mariam diuinæ gratiæ priuilegiis vt speciali gloria fraudare conetur: Est enim singulari quodam Domini ac Dei nostri, filii autem sui munere, verissimè ac beatissimè θεοτοκος con-
 fitenda. Sed nō eo modo θεοτοκος, quo impia quædam hæresis suspicatur, quæ adserit eam Dei matrem sola appellatione dicendam, quæ eum scilicet pepererit hominē, qui postea factus est Deus: sicut dicimus presbyteri matrem, aut Episcopi matrem, non iam presbyterum aut episcopum pariendo, sed eum generando hominem, qui postea presbyter vel episcopus factus est. Non ita, inquam,

Pf. 21.

Maria θεοτοκος.

sancta

sancta Maria θεοτοκος : sed idēd potius,
 quoniā, vt suprà dictū est, iam in eius sa-
 crato vtero sacrosanctum illud mysteriū
 perpetratum est, quod propter singularē
 quandam atque vnicam personæ vnita-
 tem, sicut verbum in carne caro, ita ho-
 mo in Deo Deus est. / Sed iam ad ea quæ
 suprà de memoratis hæresibus, vel de ca-
 tholica fide breuiter dicta sunt, renouan-
 da causa memoriæ breuius strictiusque
 repetamus: quo scilicet & intelligantur
 iterata plenius, & firmius inculcata te-
 neantur. Anathema igitur Photino, non
 recipiētī plenitudinē trinitatis, & Chri-
 stum hominem tantummodo solitariū
 prædicanti. Anathema Apollinari, adse-
 rētī in Christo conuersē diuinitatis cor-
 ruptionē, & auferenti perfectæ humani-
 tatis proprietatem. Anathema Nestorio,
 neganti ex virgine Deū natum, adserenti
 duos Christos, & explosā trinitatis fide,
 quaternitatem nobis introducenti. Beata
 verd catholica Ecclesia, que vnum Deum
 in trinitatis plenitudine, & itē trinitatis
 æqualitatē in vna diuinitate veneratur: vt
 neque singularitas substantiæ personarū
 confundat proprietatem, neque item tri-
 nitatis distinctio vnitatē separet deita-
 tis. Beata, inquam, Ecclesia, que in Chri-
 sto duas veras perfectasque substantias,
 sed

C. XLV.

sed vnam Christi credit esse personam:
 vt neque naturarum distinctio vnitatem
 personæ diuidat, neq; item personæ vni-
 tas differentiam cōfundat substantiarū.
 Beata, inquam, Ecclesia, quæ vt vnū sem-
 per Christum & esse & fuisse fateatur,
 vnitum hominem Deo non post partū,
 sed iam in ipso matris vtero confitetur.
 Beata, inquam, Ecclesia, quæ Deū factū
 hominem, non conuersione naturæ, sed
 personæ ratione intelligit: personæ autē
 non simulatoriæ & transeuntis, sed sub-
 stantiæ ac permanentis. Beata, inquam,
 Ecclesia, quæ hanc personæ vnitatē tan-
 tam vim habere prædicat, vt propter
 eam miro ineffabiliq; mysterio & di-
 uina homini & Deo adscribat humana:
 Nam propter eam & hominem de cælo
 secundum Deum descendisse non abne-
 gat, & Deum secundum hominem cre-
 dit in terra factum, passum, & crucifixū.
 Propter eam denique & hominem Dei
 filium, & Deum filiū virginis cōfiteretur.
 Beata igitur ac veneranda, benedicta &
 sacrosancta, & omnino supernæ illi an-
 gelorum laudationi cōparanda cōfessio,
 quæ vnū dominū Deum trina sanctifi-
 catione glorificat. Idcirco etenim vel ma-
 ximè vnitatem Christi prædicat, nē my-
 steriū trinitatis excedat. Hæc in excursu
 dicta

dicta sint, aliàs (si Deo placuerit) vberius tractanda & explicanda. Nunc ad propositum redeamus. Dicebamus ergo in superioribus, quòd in Ecclesia Dei tentatio esset populi, error Magistri: & tanto maior tentatio, quanto ipse esset doctior qui erraret. Quod primum scripturæ authoritate, deinde ecclesiasticis docebamur exemplis: eorum scilicet commemoratione, qui cum aliquandiu sanæ fidei forent habitus, ad extremum tamen, aut in alienam decidissent sectam, aut ipsi suam hæresim condidissent. Magna profectò res, & ad discendum utilis, & ad recolendum necessaria, quam etiam atque etiam exemplorum molibus illustrare atque inculcare debemus: vt omnes ferè catholici nouerint, se cum Ecclesiæ doctores recipere, non cum doctoribus Ecclesiæ fidem deserere debere. Sed ego ita arbitror, quòd cum multos in hoc tentandi genere proferre valeamus, nemo penè sit, qui Origenis tentationi valeat comparari: in quo plura aded præclara, aded singularia, aded mira extiterunt, vt inter initia habendam cunctis adfertionibus eius fidem, quiuis facile iudicaret. Nam si vita facit authoritatem, magna illi industria, magna pudicitia, patientia, tolerantia: si genus vel eruditio, quid

Nota.

Origenes.

Origenis genus & eruditio.

tio, quid eo nobilius, qui primum in ea domo natus est, quæ est illustrata martyrio? Deinde pro Christo non solum patre, sed omni quoque facultate priuatus, tantum inter sanctæ paupertatis profecit angustias, vt pro nomine dominicæ confessionis sapius, vt ferunt, adfigaretur. Neque verò hæc in illo sola erant, quæ cuncta post eam tentationi forent, sed tanta etiam vis ingenii, tam profundi, tam acris, tam elegantis, vt omnes penè multum longèque superârât: tanta doctrinæ ac torius eruditionis magnificentia, vt pauca forent diuinæ, penè fortasse nulla humanæ philosophiæ, quæ non penitus adsequeretur. Cuius scientiæ cum Græci non crederent, Hebræa quoque elaborata sunt. Eloquentiam verò quid memorem? cuius fuit tam amœna, tam læta, tam dulcis oratio, vt mihi ex ore ipsius non tam verba, quàm mella quadam fluxisse videantur. Quæ non ille persuasum diffilia disputandi viribus elimpidauit? Quæ factum ardua non vt facillima viderentur effecit? Sed forsitan argumentorum tantummodo nexibus adfertiones suas texuit. Imò planè nemo vnquam Magistrorum fuit, qui pluribus diuinæ legis vteretur exemplis, Sed credo pauca conscripsit.

Sic fortassis: Cuius scientiæ cum Græci cetera cederent, etc. Melle dulci- or Origenis oratio.

D Nemo

Nemo mortaliū plura: vt mihi sua omnia non solum nō perlegi, sed ne inueniri quidem posse videantur. Cui ne quicquā ad scientiæ instrumenta deesset, etiā plenitudo exabundauit ætatis. Sed forsitan discipulis parū foelix. Quis vnquā foelior? Nempē innumeri ex sinu suo Doctores, innumeri Sacerdotes, Confessores, & Martyres extiterūt. Iā verò quanta apud omnes illius admiratio, quanta gloria, quanta gratia fuerit, quis exequi valeat? Quis non ad eum pauld religiofior, ex vltimis mundi partibus aduolauit? Quis Christianorū nō penē vt Prophetā, quis Philosophorū non vt magistrū veneratus est? Quam autē nō solum priuatæ conditioni, sed ipsi quoq; fuerit reuerendus Imperio, declarant historiæ, quæ eum à matre Alexandri Imperatoris accitum ferunt, coelestis vtique sapientiæ merito, cuius & ille gratia & amore flagrabat. Sed & eiusdē epistolæ testimonium perhibent, quas ad Philippum Imperatorem, qui primus Romanorum Principum Christianus fuit, Christiani magisterii authoritate cōscripsit. De cuius incredibili quadā scientia, si quis referentibus nobis Christianū non accipit testimoniū, saltē testificantibus Philosophis gentilem recipiat confessionem. Ait

namque

Scribit
hac de
re Eu-
seb. ec-
clesia-
sti. his.
lib. 6.

namque impius ille Porphirius, excitum se fama ipsius Alexandriam ferē puerum perrexisset, ibique eū vidisse iam senem: sed planē talem tantumq; qui arcem totius scientiæ * condidisset. Dies me citius defecerit, quam ea quæ in illo viro præclara extiterunt, vel ex minima saltē parte perfringam: quæ tamen nō solum ad religionis gloriam, sed etiam ad tentationis magnitudinem pertinebant. Quotus enim quisque tanti ingenii, tantæ doctrinæ, tantæ gratiæ virum à se facile deponeret, ac non potius illa vteretur sententia, se cū Origine errare malle, quam cum aliis vera sentire? Et quid plura? eodē res decidit, vt tantæ personæ, tanti doctōris, tanti Prophetæ, non humana aliqua, sed vt exitus docuit, nimium periculosa tentatio plurimos à fidei integritate deduceret. Quamobrem hic Origenes tantus ac talis dum gratia Dei inolentius abutitur, dum ingenio suo nimium indulget, sibi quæ fatis credit, cum parui pendit antiquam Christianæ religionis simplicitatem, dum se plus cunctis sapere præsumit, dum ecclesiasticas traditiones & veterum magisteria contemnens, quædam scripturarum capitula nouo more interpretatur, meruit vt de se quoque Ecclesiæ Dei diceretur.

Por-
phiriū
de Or-
gene t
stimo-
nium.
* forte
cōscien-
disset.

Senten-
tia hæc
fuit C
ceroni
de Pla-
tone li-
br. 1.
Tusc.
quæst.
Orige-
nis des-
donis
insolē-
tius ab
usus.

Origenis libri ab aliis corrupti.

VIII. Tertuliani eudio.

Si surrexerit in medio tui propheta. Et pauld post: Non audies, inquit, verba Prophetæ illius. Et ite: Quia tentat vos, inquit, Dominus Deus vester, vtrum diligatis eum, an non. Verè nõ solum tentatio, sed etiam magna tentatio, deditam sibi atque in se pendetem Ecclesiam admiratione ingenii, scientiæ, eloquentiæ, conuersationis & gratiæ, nihil de se suspicantem, nihil se veretem, subito à veteri religione in nouam prophanitatem sensim paulatimque traducere. Sed dicet aliquis, corruptos esse Origenis libros. Non resisto, quin potiùs & malo. Nam id à quibusdã & traditum, & scriptum est, non catholicis tantùm, sed etiã hæreticis. Sed illud est quod nunc debemus aduertere, etsi nõ ipsum, libros tamen sub nomine suo æditos, magnæ esse tentationi, qui multis blasphemiarum vulneribus scætentes, non vt alieni, sed quasi sui & leguntur & amantur: vt etfi in errore concipiendo Origenis non fuit sensus, ad errorem tamen persuadendũ Origenis autoritas valere videatur. Sed & Tertulliani quoque eadem ratio est: nam sicut ille apud Græcos, ita hic apud Latinos nostrorum omnium facile princeps iudicandus est. Quid enim hoc viro doctius: quid in diuinis atque humanis

rebus

rebus exercitatus? Nempe omnem philosophiam, & cunctas Philosophorum sectas, authores, adfertoresque sectarum, omnesque eorum disciplinas, omnẽ historiarum ac studiorum varietatem mira quadam mentis capacitate complexus est. Ingenio verò nõnne tam graui ac vehementi excelluit, vt nihil sibi penè ad expugnandum proposuerit, quod non aut acumine irruerit, aut pondere eliserit? Iam porro orationis suæ laudes quæ exequi valeat? Quæ tanta, nescio qua, rationum * necessitate conferta est, vt ad consensum sui, quos suadere non potuerit, impellat: cuius quot penè verba, tot sententiæ sunt: quot sensus, tot victoriæ. Sciunt hoc Marciones, Apelles, Praxeæ, Hermogenes, Iudæi, Gentiles, Gnostici, cæteri; quorum ille blasphemias multis ac magnis voluminum suorum moribus, velut quibusdam fulminibus euerit. Et tamen hic quoque post hæc omnia, hic, inquam, Tertullianus, catholici dogmatis, id est vniuersalis ac vetustæ fidei parum tenax, ac disertior multo, quæ foelicio, mutata deinceps sententia, fecit ad extremum quod de eo beatus Confessor Hilarius quodam loco scribit: Sementi, inquit, errore detraxit scriptis probabilibus autoritatẽ. Et fuit ipse quoque;

*Forte densitate.

In commentariis in Matt. cap. 5.

D iii

in ec-

Tertul-
ianus
Monta-
ni som-
nia p-
bat.

XIX.

Ger-
manus
catho-
licus
quis,

in Ecclesia magna tentatio. Sed de hoc nolo plura dicere. Hoc tantum commemorabo, quod contra Mosis preceptum, exurgentes in Ecclesia nouellas Montani furias, & insana illa insanarum mulierum nouitium dogmatis somnia, veras prophetias adseuerando, meruit vt de se quoque & scripturis suis diceretur: Si surrexerit in medio tui propheta. Et mox: Non audies verba prophetae illius. Quare? Quia, inquit, tentat vos dominus Deus vester, vtrum diligatis eum, an non. His igitur tot ac tantis, ceterisque; eiusmodi ecclesiasticorum exemplorum molibus euidenter aduertere, & secundum Deuteronomii leges luce clariius intelligere debemus, quod si quando aliquis Ecclesiasticus Magister a fide aberrauerit, ad tentationem id nostram fieri prouidentia diuina patiat: vtrum diligamus Deum an non, in toto corde, & in tota anima nostra. Quae cum ita sint, ille est verus, & Germanus catholicus, qui veritate Dei, qui Ecclesiam, qui Christi corpus diligit, qui diuinae religioni, qui catholice fidei nihil praeposit, non hominis cuiuspiam auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philosophiam: sed haec cuncta despiciens, & in fide fixus, & stabilis permanens, quicquid vniuersaliter antiquitus Ecclesiam catholicam tenuisse

cogno-

cognouerit, id solum sibi tenendum credendumque; decernit: quicquid verò ab aliquo deinceps vno, praeter omnes vel contra omnes Sanctos nouum & inauditum subinduci senserit, id non ad religionem, sed ad tentationem potius intelligat pertinere. Tum praecipue beati Apostoli Pauli eruditus eloquiis: hoc est enim quod in prima ad Corinthios scribit: Oportet, inquit, & haereses esse, vt probati manifesti fiant in vobis. Ac si diceret: Ob hoc haereses non statim diuinitus eradicantur aures, vt probati manifesti fiant, id est, vnusquisque quam tenax, & fidelis, & fixus catholice fidei sit amator, appareat. Et reuera cum quaeque nouitas ebullit, statim cernitur frumentorum grauitas, & leuitas palearum: tunc sine magno molimine excutitur ab area, quod nullo pondere intra aream tenebatur. Namque alii illico praeruptus auolant, alii verò tantummodo excussi, & perire metuunt, & redire erubescunt, saucii, semineces, semiuui: quippe qui tantam veneni hauserint quantitatem, quae nec occidat, nec digeratur: nec mori cogat, nec viuere sinat. Heu miseranda conditio, quantis illi curarum aestibus, quantis turbinationibus exagitantur. Nunc etenim quae ventus impulerit, incitato

1. Cor.
11.

Frumē-
tum.
Pala-

errore rapiuntur: nunc in semetipſos re-
 nerſi, tanquam contrarii fluctus reli-
 duntur: nunc temeraria præſumptione
 ea quæ incerta videtur approbant: nunc
 irrationali metu etiam quæ certa ſunt
 expaueſcunt: incerti qua eant, qua rede-
 ant: quid appetant, quid fugiāt: quid te-
 neant, quid dimittant. Quæ quidem du-
 bii & malè penduli cordis afflictio, diui-
 næ erga ſe miſerationis eſt medicina, ſi
 ſapiāt. Idcirco etenim extra tutiſſimum
 catholicæ fidei portum diuerſis cogita-
 tionum quatiuntur, verberantur, ac penè
 necantur procellis, vt excuſſa in altum
 elatæ mentis vela deponant, quæ malè
 nouitarum ventis expanderant, ſeſeque
 intra fidiffimam ſtationem placidæ ac
 bonæ matris reducant & teneant, atque
 amaroſ illos turbulentoſque errorū flu-
 ctus primitus reuomant, vt poſſint de-
 inceps viuæ & ſalientis aquæ fluenta po-
 tare. Dediſcant benè, quod didicerūt nō
 benè: & ex toto Eccleſiæ dogmate quod
 intellectu capi poteſt, capiant: quod non
 poteſt, credant. Quæ cum ita ſint, iterum
 atque iterum eadem mecum reuoluens
 & reputans, mirari ſatis nequeo tantam
 quorundam hominum vafaniam, tantā
 exæcatæ mentis impietatem, tantā po-
 ſtremò errandi lubidinem, vt contenti nō
 ſint

Eccle-
 ſia chri-
 ſti fidif-
 ſima
 ſtatio.

XL.

ſint tradita ſemel & accepta antiquitus
 credendi regula, ſed noua ac noua in diē
 quærant, ſemperque aliquid geſtiant reli-
 gioni addere, mutare, detrudere: Quæſi
 non cœleſte dogma ſit, quod ſemel reue-
 latum eſſe ſufficiat, ſed terrena inſtitu-
 tio, quæ aliter perſici niſi aſſidua emen-
 datione, imò potiùs reprehentione non
 poſſet: cum diuina clament oracula: Ne
 transferas terminos quos poſuerunt pa-
 tres tui. Et: Super iudicantem ne iudices.
 Et: Scindentem ſepem mordebit eū ſer-
 pens. Et illud Apoſtolicum, quo omnes
 omnium hæreſeon ſclerata nouitates,
 velut quodam ſpiritali gladio ſæpe trun-
 cata, ſemperque truncandæ ſunt. O Ti-
 mothee, depositum cuſtodi, deuitans
 prophanas vocum nouitates, & oppoſi-
 tiones falſi nominis ſcientiæ, quam qui-
 dam promittentes, circa fidem excide-
 runt. Et poſt hæc inueniuntur aliqui tan-
 ta inueteratæ frontis duritia, tantā impu-
 dentiæ incude, tam adamantinæ pertina-
 ciæ, qui tantis eloquiorum cœleſtium
 molibus nō ſuccūbant? tantis pōderibus
 nō fatiſcant? tantis malleis nō conquaſſen-
 tur? tantis poſtremò fulminibus nō con-
 terantur? Deuiſa, inquit, prophanas vocū
 nouitates: Non dixit antiquitates, nō di-
 xit vetuſtates, imò planè quid ecōtrario
 E. ſeque-

Pro. 22
 Eccli. 8
 Eccleſ.
 10.

1. Tit 6

sequeretur, ostendit. Nam si vitanda est nouitas, tenenda est antiquitas: & si prophana est nouitas, sacrata est vetustas. Et oppositiones, inquit, falsi nominis scientiæ. Verè falsum nomen apud doctrinas hæreticorum, vt ignorantia: scientiæ, & caligo serenitatis, & tenebræ, luminis appellatione fucentur. Quam quidam, inquit, promittentes, circa fidem exciderunt. Quid promittentes exciderunt? nisi nouam, nescio quam, ignoratamque doctrinam? Audias etenim quosdam ipsorum dicere: Venite ò insipientes & miseri, qui vulgò catholici vocitamini, & discite fidem veram, quam præter nos nullus intelligit, quæ multis antè seculis latuit, nuper verò reuelata & ostensa est: sed discite furtim atq; secretim. delectabit enim vos. Et item: Cùm didiceritis, latèter docete: ne mundus audiat, ne ecclesia sciat: paucis namque concessum est tanti mysterii capere secretum. Nónne hæc verba sunt illius meretricis, quæ apud Solomonis Proverbia vocat ad se prætereuntes viam, qui dirigunt iter suum? Qui est, inquit, vestrum insipientissimus, diuertat ad me. Inopes autem sensu exhortatur, dicens: Panes occultos libenter attingite, & aquam dulcem furtim bibite. Quid deinde? At ille, inquit, nescit quomodo

modo terrigenæ apud eam pereant. Qui sunt isti terrigenæ? Exponat Apost. Qui circa fidem, inquit, exciderunt. Sed operæpretium est totum ipsum Apost. capitulū diligentiùs pertractare. O Timothee, inquit, depositū custodi, deuitas prophetas vocū nouitates. O, exclamatio ista, et præscientiæ est pariter & charitatis: præuidebat enim futuros, quos etiã prædocebat, errores. Quis est hodie Timotheus? nisi vel vniuersa ecclesia, vel specialiter totum corpus Præpositorū, qui integrā diuini cultus scientiā vel habere ipsi debent, vel aliis infundere. Quid est depositum custodi? Custodi, inquit, propter faures, propter inimicos: ne dormientibus hominibus superfeminent zizania super illud triticū bonum semen, quod seminauerat Filius hominis in agro suo. Depositū, inquit, custodi. Quid est depositū? Id est, quod tibi creditum est, nō quod te inuētum: quod accepisti, nō quod excogitasti: rem non ingenii, sed doctrinæ: non vsurpationis priuatæ, sed publicæ traditionis: rem ad te perductam, non à te prolata: in qua non author debes esse, sed custos: non institutor, sed sectator: non ducens, sed sequens. Depositū inquit, custodi: catholicæ fidei talentum inuiolatum illibatumq; cōserua. Quod tibi

tibi creditum est, hoc penes te maneat, hoc à te tradatur. Aurum accepisti, aurū redde: nolo mihi pro aliis alia subiicias: nolo pro auro aut impudētē plūbū aut fraudulenter aramenta supponas: nolo auri speciem, sed naturam planē. O Timothee, ò Sacerdos, ò Tractator, ò Doctor, si te diuinum munus idoneum fecerit, ingenio, exercitatione, doctrina esto spiritalis tabernaculi Beseleel, preciosas diuini dogmatis gemmas exculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, ad iuce splendorem, gratiam, venustatē. Intelligatur te exponente illustriū, quod antea obsecurius credebatur. Per te posteritas intellectum gratuletur, quod antē vetustas non intellectum venerabatur: eadem tamen quæ didicisti ita doce, vt cum dicas nouē, non dicas noua. Sed forsitan dicit aliquis: Nullus ne ergo in Ecclesia Christi profectus habebitur religionis? Habeatur planē, & maximus. Nam quis ille est tam inuidus hominibus, tam exosus Deo, qui istud prohibere conetur? Sed ita tamen vt verē profectus sit ille fidei, non permutatio. Siquidem ad profectū pertinet, vt in semetipsā vnaquæque res amplificetur: ad permutationem verò, vt aliquid ex alio in aliud transuertatur. **C**roscat igitur oportet, & multū vehementerque

illuſio
ea q̄
abe-
Ex
di 36

XIII.
ſouē,
ō no-
a di-
nda.

Profe-
tus.
ermu
atio.

terque proficiat, tam singulorum, quam omnium, tam vnus hominis, quam totius Ecclesie ætatum ac seculorum gradibus intelligentia, scientia, sapientia: sed in suo duntaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia. Imitetur animarū religio rationem corporum, quæ licet annorum processu numeros suos euoluant & explicent, eadem tamen quæ erant, permanent. Multū interest inter pueritiæ florem, & senectutis maturitatem: sed iidem tamen ipsi sunt senes, qui fuerant adolescentes: vt quamuis vnus eiusdemque hominis status habitusque mutetur, vna tamen nihilominus eademque natura, vna eademque persona sit. Parua lætentium membra, magna iuuenium: eadem ipsa sunt tamen. Quot paruulorum artus, tot virorum: & si qua illa sunt, quæ æui maturioris atate pariuntur, iam in feminis ratione proferta sunt: vt nihil nouum postea proferatur in senibus, quod non in pueris iam antea latitauerit. Vnde nō dubium est, hanc esse legitimam & rectam proficiendi regulam, hunc ratum atque pulcherrimum crescendi ordinem: si eas semper in grandioribus partibus ac formas numerus detexat ætatis, quas in paruulis creatoris sapientia

E iiii
præfor-

præformauerat. Quod si humana species in aliquam deinceps non sui generis vertatur effigiem, aut certè addatur quispiam membrorum numero, vel detrahatur: necesse est vt totum corpus vel intercidat, vel prodigiosum fiat, vel certè debilitetur. Ita etiam Christianæ religionis dogma, sequatur has decet profectum leges: vt annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur ætate: incorruptum tamen illibatumque permaneat, & vniuersis partium suarum mensuris, cunctisque quasi membris ac sensibus propriis plenum atque perfectum sit: quod nihil præterea permutationis admittat, nulla proprietatis dispendia, nullam sustineat definitionis varietatem.

Exempli gratia: Seuerunt Maiores nostri antiquitus in hac ecclesiastica segete triticeæ fidei semina: iniquum valdè & incongruum est, vt nos eorum posterio pro germana veritate frumenti, subditium zizanix eligamus errorem. Quin potius hoc rectum & consequens est, vt primis atque extremis sibimet non discrepantibus, de incrementis triticeæ institutionis, triticeæ quoque dogmatis frugem demetamus: vt cum aliquid ex illis seminum primordiis accessu temporis euoluatur, & nunc latetur & excolatur: nihil

emen
triceæ
dei.

nihil tamen de germinis proprietate mutetur: addatur licet forma, species, distinctio: eadem tamen cuiusque generis natura permaneat. Absit etenim, vt rosea illa catholici sensus plantaria, in carduos spinasque vertantur. Absit, inquam, vt in isto spiritali paradyso, de cynamomi & balsami furculis, lolium repente atque aconita proueniant. Quodcumque igitur in hac Ecclesia, Dei agricultura, fide patrum fatum est: hoc idem filiorum industria decet excolatur, & obseruetur: hoc idè floreat & maturescat: hoc idem proficiat & perficiatur. Fas est etenim, vt prisca illa coelestis philosophix dogmata processu temporis excurentur, limentur, poliantur: Sed nefas est, vt commutentur, nefas vt detruncentur, vt mutilentur. Accipiant licet euidentiam, lucem, distinctionem: sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem. Nam si semel admissa fuerit hæc impiæ fraudis licentia, horreo dicere, quantum excindenda: atque abolenda religionis periculum consequatur. Abdicata etenim qualibet parte catholici dogmatis, alia quoque atque item alia, ac deinceps alia & alia iam quasi ex more & licito abdicabuntur. Porro autem singulatum partibus repu-

E iiii diatis

Rosea
catho
ci sen
sus p
taria.

Locu
nota
dign⁹

diatis, quid aliud ad extremum sequetur, nisi vt totum pariter repudietur? Sed & econtra, si nouitia veteribus, extranea domesticis, & prophana sacratis admisceri coeperint, proferpat hic mos in vniuersum necesse est, vt nihil posthac apud Ecclesiam relinquatur intactum, nihil imlibatum, nihil integrum, nihil immaculatum: sed sit ibidem deinceps impiorum ac turpium errorum lupanar, vbi erat ante castæ & incorruptæ sacrarium veritatis. Sed auertat hoc à suorum mentibus nefas diuina pietas, sitq; hic potius impiorum furor. Christi verò Ecclesia, sedula & cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in iis vnquam permutat, nihil minuit, nihil addit: nō amputat necessaria, non apponit superflua, non amittit sua, non vsurpat aliena: sed omni industria hoc vnum studet, vt vetera fideliter sapienterq; tractando, si qua sunt illa antiquitas informata & inchoata, accuret & poliat: si qua iam expressa & enucleata, consolidet, firmet: si qua iam confirmata & definita, custodiat. Denique quid vnquam aliud Conciliorum decretis enisa est, nisi vt quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur? quod antea lentius prædicabatur, hoc idē postea instant-

urpi
m er-
rū lu
anar.

ccle-
æ of-
cium

onci
t.

instantius prædicaretur? quod antea securius colebatur, hoc idem postea sollicitius excoleretur? Hoc, inquam, semper, neque quicquam præterea, hæreticorum nouitatibus excitata, Conciliorum suorum decretis catholica perfecit Ecclesia, nisi vt quod prius à maioribus * sola tra * forte
ditione susceperat, hoc deinde posteris sua
etiam per scripturæ chirographum consignaret: magnam rerum summam paucis literis comprehendendo, & plerunq; propter intelligentiæ lucem, non nouum fidei sensum, nouæ appellacionis proprietate signando. Sed ad Apostolum redeamus: O Timothee, inquit, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates: deuita, inquit, quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum: ne te non solum tactu, sed etiam visu afflatuque percutiant. Quid est denitare? Cum huiusmodi nec cibum sumere. Quid est deuita? Si quis inquit, venit ad vos, & hanc doctrinam nō adfert. Quam doctrinam, nisi catholicam, & vniuersalem, & vnā eandemque per singulas ætatum successiones incorrupta veritatis traditione manentem, & vsque in secula, sine fine mansuram? Quid tum? Nolite, inquit, recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis: qui enim dicit illi Aue, communicat operi-

* forte
sua

c. XLV
Redic
ad A-
postoli
verba.

1. Co-
rint. 5.
2. Ioa. 1

Pr
phane
nou
itates.

Doctri
na hoc
tēpore
diligen
ter attē
denda.

Hereti
ci scip-

bus eius malignis. Prophanas, inquit, vocationes. Quid est prophanas? Quæ nihil habent sacri, nihil religiosi: ab ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei, penitus extraneas. Prophanas, inquit, vocationes: Vocum, id est, dogmatum, rerum, sententiarum novitates: quæ sunt vetustati, quæ antiquitati contrariæ. Quæ si recipiantur, necesse est ut fides beatorum Patrum, aut tota, aut certe magna ex parte violetur: necesse est ut omnes omnium ætatum fideles, omnes sancti, omnes casti, continentes, Virgines, omnes clerici, Leuitæ & Sacerdotes, tanta confessorum milia, tanti Martyrum exercitus, tanta urbium, tanta populorum celebritas & multitudo, tot insulæ, Prouinciæ, Reges, Gentes, Regna, Nationes, totus postremò iam penè terrarum orbis, per catholicam fidem Christo capiti incorporatus, tanto seculorum tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, nescisse quid crederet, pronuncietur. Prophanas, inquit, vocationes novitates deuota: quas recipere atque sectari nunquam catholicorum, semper verò hæreticorum fuit. Et reuera, quæ vnquam hæresis, nisi sub certo nomine, certo loco, certo tempore ebulliuit? Quis vnquam hæreses instituit, nisi qui se prius ab Ecclesiæ catho-

catholicæ vniuersitatis & antiquitatis sensu ab consensione discreuerit? Quod ita esse, ecclesiastica luce clariùs exempla demonstrant. Quis catholica se-
enim vnquam ante prophanum illum Pelagium, tantam virtutem liberi præsumpsit arbitrii, ut ad hoc in bonis rebus per actus singulos adiuuandum, necessariam Dei gratiam non putaret? Quis ante prodigiosum discipulum eius Cælestium, reatu præuicationis Adæ omne genus humanum negauit astrictum? Quis ante sacrilegum Arrium trinitatis vnitatem discindere, quis ante sceleratum Sabellium, vnitatis trinitatem confundere ausus est? Quis ante crudelissimum Nouatianum, crudelem Deum dixit, eò quod mallet mortem morientis, quàm ut reuertatur & viuat? Quis ante magum Simonem, apostolica discriptione percussum, à quo vetus ille turpitudinum gurgis vsque in nouissimum Priscillianum continua & occulta successione manauit, auctorè malorum, id est, scelerum, impietatum, flagitiorumq; nostrorum, ausus est dicere creatorem Deum? Quippe quem adserit talem hominum manibus ipsum suis creare naturam, quæ proprio quodam motu & necessariæ cuiusdam voluntatis impulsu, nihil aliud possit, nihil aliud velit, nisi pecca-

Cælestius.

Arrius

Sabellius.

Nouatianus.

Simon magus.

Priscillianus.

Heretici no-uarum rerum semper cupidi, anti-qua fa-ctiditē Quo pacto heretici scri-pturis utantur.

peccare:ed quod furiis omnium victorū exagitata & inflammata, in omnia turpitudinum barathra inexhausta cupiditate rapiatur. Innumera sunt talia quæ breuitatis studio prætermittimus: quibus tamen cunctis satis euidenter perspicueque monstrati, hoc apud omnes ferè hæreses quasi solenne esse ac legitimum, vt semper prophanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiant, & per oppositiones falsi nominis scientiæ à fide naufragent. Contrà verò, catholicorum hoc ferè proprium, deposita sanctorum patrum & commissâ seruare, damnare prophanas nouitates: & sicut dixit, & iterum dixit Apostolus: Si quis annunciauerit, præterquam quod acceptum est, anathemare. Hic fortasse aliquis interroget, an & heretici diuinæ scripturæ testimonia vtantur. Utuntur planè, & vehementer quidem: nam videas eos volare per singula quæque sanctæ legis volumina: per Mosi, p Regnorū libros, per psalmos, per Apostolos, per Enangelia, per Prophetas. Siue enī apud suos, siue alienos: siue priuatim, siue publicè: siue in sermonib⁹; siue libris: siue in cōuiuuiis, siue in plateis: nihil vnquā penè de suo proferunt, quod non etiam scripturæ verbis adumbrare conentur. Lege Pauli

Pauli Samozateni opuscula, Priscilliani, Eunomii, Iouiniani, reliquarumque pestium: cernas infinitam exemplorū congeriem, propè nullam omitti paginam, quæ non noui aut veteris testamenti sententiis fucata & colorata sit. Sed tanto magis cauendi & pertimescendi sunt, quanto occultius sub diuinæ legis umbraculis latitant. Sciunt enim foetores suos nulli ferè citò esse placituros, si nudi & simplices exhalentur: atq; idcirco eos cœlestis eloquii velut quodam aromate aspergunt, vt ille qui humanū facile despiceret errorem, diuina non facile contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi solent, qui paruulis austeram quædam temperaturi pocula, prius ora melle circumlinunt: vt incauta atas cum dulcedinem præfererit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam iis curæ est, qui mala gramina & noxios succos, medicaminum vocabulis præcolorant: vt nemo ferè vbi superscriptū legerit remedium, suspicetur venenum. Idem denique & Saluator clamabat: Attendite vobis à Pseudopphetis, qui veniunt ad vos in vestitu ouium, ab intus autem sunt lupi rapaces. Quid est vestitus ouium? nisi Prophetarum & Apostolorum proloquia, quæ iidem ouili quadâ sinceritate agno

Sub dī uinæ le-
gis um-
braculis here-
tici er-
rores
suos
teguūt.

Pul-
cherri-
mæ fir-
mitu-
dines.

Mat. 7.

Vesti-
tium o-
uium
quid.

Qui
sunt lu-
pi rapa-
ces.

Fru⁹
haerei-
corū.

* exha-
latur,

1. Co-
rint. 11.
Trāssi-
gurare

agno illi immaculato, qui tollit peccatū mundi, tanquam vellera quēdam texuerunt? Qui sunt lupi rapaces? nisi sensus haereticorum feri, & rabidi, qui caulas Ecclesie semper infestāt, et gregē Christi quāqua possunt, dilacerant? Sed vt fallaciū incautis ouibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinā speciem, & sese diuinā legis sententiis, velut quibusdam velleribus obuoluunt: vt eūm quisque lanarum molliciem præsenserit, nequaquam aculeos dentium pertimescat. Sed quid ait Saluator? Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Id est, cum cōperint illas voces non iam proferre tantūm, sed etiam exponere: nec adhuc iactare solūm, sed etiam interpretari: tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligitur, tunc nouitium virus exhalabitur, tunc prophanae nouitates aperiuntur, tunc primūm scindi sepem videas, tunc transferri patrū terminos, tunc catholicam fidem cædi, tunc ecclesiasticum dogma lacerari. Tales erant ii quos percutit Apostolus Paulus in secunda ad Corinthios, dicens: Nam eiusmodi, inquit, Pseudoapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. Quid est transfigurantes se in Apostolos Christi? Proferebant.

rebant Apostoli diuinā legis exempla, se in proferebāt & illi: Proferebant Apostoli Apoc. Psalmodum autoritates, proferebant & stolos illi: Proferebant Apostoli sentētiās Prophetarum, & illi nihilominus proferebant. Sed cum ea quae similiter protulerant, interpretari nō similiter cōpissent; tunc simplices à subdolis, tunc infucati à fucatis, tunc recti à peruersis, tūc postremo veri Apostoli à falsis Apostolis discernebantur. Et nō mirum, inquit: Ipse enim Satanas transfiguratur se in angelum lucis: non est ergo magnum, si ministri eius transfigurantur sicut ministri iustitiæ. Ergo secundum Apostoli Pauli magisterium, quotiescunq̄ue vel Pseudoapostoli, vel Pseudoprophetae, vel Pseudodoctores, diuinā legis sententiās proferunt, quibus malè interpretatis errores suos astruere conentur, non dubium est, quin autoris sui callida machinamenta seſtentur: quæ ille nunquam profecto cōminisceretur, nisi sciret omnino nullam esse ad fallendum faciliorem viam, quā vt vbi nefarii erroris subinducitur fraudulentia, ibi diuinorum verborum prætentatur autoritas. Sed dicit aliquis: Vnde probatur quod sacrae legis exemplis diabolus vti solet? Legat euāgelia, in quibus scribitur: Tūc assumptū eum diabolo.

Fallēdi
via faci
lima.
XXXV
Mat. 4

diabolus, id est, Dominum Saluatorem: & statuit illum supra pinnam templi, & dixit ei: Si filius dei es, mitte te deorsum. scriptum est enim, quod angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viuis tuis: in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Quid hic faciet misellis hominibus, qui ipsum Dominum maiestatis scripturarum testimoniis appetiuit? Si, inquit, filius Dei es, mitte te deorsum. Quare? Scriptum est enim, inquit, Magnoperè nobis doctrina loci istius attendenda atque retinenda est, vt tanto euangelicę autoritatis exemplo, quando aliquos apostolica, seu prophetica verba proferre contra catholicam fidem viderimus, diabolum per eos loqui minimè dubitemus. Nam sicut tunc caput capiti, ita nunc quoque membra membris loquuntur: membra scilicet diaboli, membris Christi, perfidi fidelibus, sacrilegi religiosis, hæretici postremò catholicis. Sed quid tandem dicit? Si, inquit, filius Dei es, mitte te deorsum. Hoc est, filius esse vis Dei, & hereditatem regni coelestis accipere, mitte te deorsum, id est, ex istius te sublimis Ecclesię, quę etiam templum Dei putatur, doctrina et traditione demitte. Ac si quis interroget quempiam hæreticorum sibi talia persuaden-

Nota.

Mitte se deorsum quid.

suadentem: Vnde probas, vnde doces, quod Ecclesię catholice vniuersalem & antiquam fidem dimittere debeam? Statim ille: Scriptum est enim. Et continud mille testimonia, mille exempla, mille autoritates parat, de Lege, de Psalmis, de Apostolis, de Prophetis, quibus nouo & malo more interpretatis, ex arce catholica, in hæreseos barathrum infelix anima precipitur. Iam verò illis quę sequuntur promissionibus miro modo incautos homines heretici decipere consueverunt. Audent etenim polliceri, & docere, quod in Ecclesia sua, id est, in communionis suę conuenticulo, magna & specialis ac planè personalis quædam sit Dei gratia, aded vt sine vlllo labore, sine vlllo studio, sine vlla industria, etiam si nec quærant, nec petant, nec pulsent, quicumque illi ad numerum suum pertinent, tamen ita diuinitus dispensentur, vt angelicis euecti manibus, id est, angelica protectione seruati, nunquam possint offendere ad lapidem pedem suum, id est, nunquam scandalizari. Sed dicit aliquis: Si diuinis eloquiis, sententiis, promissionibus, et diabolus, et discipuli eius vtuntur, quorum alii sunt Pseudoapostoli & Pseudoprophetę, & Pseudomagistri, & omnes ex toto hæretici, quid facient ca-

Ex catholica arce in hæreseos barathrum precipitari. Offendere pedem ad lapidē. Nota.

F tholici

Elegās
oppo-
sicio.

tholici homines, & matris Ecclesie filii? quoniam modo in scripturis sanctis veritatem à falsitate discernēt? Hoc scilicet facere magnopere curabunt, quod in principio Commonitorii istius sanctos & doctos viros nobis tradidisse scripsimus: vt diuinum canonem secundū vniuersalis Ecclesie traditiones, & iuxta catholici dogmatis regulas interpretetur: in qua item catholice apostolicæq; Ecclesie sequantur necesse est vniuersitatem, Antiquitatem, Consensionem. Et si quando pars contra vniuersitatem, nouitas contra vetustatem, vnius vel paucorum errantium dissensio contra omnium vel certè multè plurium catholicorum consensionem rebellauerit, preferant partis corruptioni, vniuersitatis integritatem: in qua eadē vniuersitate, nouitatis prophanitati antiquitatis religionem, itemq; in ipsa vetustate, vnius siue paucissimorū temeritati, primū omnium generalia, si qua sunt, vniuersalis concilii decreta præponāt. Tunc deinde, si id minus est, sequatur quod proximum est, multorum atque magnorum cōsentientes sibi sententias Magistrorum: quibus adiunante domino fideliter, sobriè, sollicitè obseruatis, non magna difficultate noxios quosque exurgentium hereticorum

XXVII
ticorum deprehendemus errores. Hic iam consequens esse video, vt exemplis demonstrē, quoniam modo prophanæ hereticorum nouitates, prolatis atque collatis veterum magistrorū concordantibus sibi met sententiis, et deprehendantur & condemnentur. Quæ tamen antiqua sanctorum Patrum consensio, non in omnibus diuinæ legis quaestiuiculis, sed solum certè præcipuè in fidei regula magno nobis studio et inuestiganda est, & sequenda. Sed neque semper, neque omnes hereses hoc modo impugnandæ sunt, sed nouitiæ recentisq; tantummodo: cum primū scilicet exoriuntur, antequam infalsarint vetustæ fidei regulas, ipsius temporis verentur angustiis, ac priusquā maneat latius veneno Maiorum volumina vitare conentur. Cæterum dilatare & inueteratæ hereses nequaquam hac via aggrediendæ sunt, eò quòd prolixo temporum tractu longa iis furandæ veritatis patuerit occasio. Atque ided quascunq; illas antiquiores, vel schismaticum, vel hæresicon prophanitates, nullo modo nos oportet, nisi aut sola, si opus est, scripturarum auctoritate conuincere, aut certè iam antiquitatis vniuersalibus Sacerdotum catholicorum Concilii coniectas damnatasq; F ii vitare.

vitare. Itaq; cum primū mali cuiusq; erroris putredo erumpere cœperit, & ad defensionem sui quædam sacrę legis verba furari, eaq; fallaciter & fraudulenter exponere: statim interpretãdo canonū Maiorū sententię congregandę sunt, quibus illud quodcunq; exurget nouitium, ideoq; prophanum, & absque vlla ambage prodatur, & sine vlla retrãtatione damnetur. Sed eorum dũtaxat Patrum sententię conferendę sunt, qui in fide et communione catholica, sanctę, sapienter, constanter viuentes, docentes, & permanentes, vel mori in Christo fideliter, vel occidi pro Christo feliciter meruerunt. Quibus tamen hac lege credendum est, vt quicquid vel omnes, vel plures, vno eodemq; sensu manifestę, frequenter, perseveranter, velut quodam consentiente sibi magistrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubitato, certo, ratoq; habeatur: Quicquid verò, quanuis ille sanctus, & doctus, quanuis Episcopus, quanuis Confessor & Martyr, præter omnes, aut etiam contra omnes senserit, id inter proprias & occultas, & priuatas opiniunculas à communis, publicę, ac generalis sententię autoritate secretum sit: nec cum summo æternę salutis periculo,

Quo-
si pa-
trū sen-
tentias
equi-
por-
tat.

culo, iuxta sacrilegam hæreticorum & schismaticorum consuetudinem, vniuersalis dogmatis veritate dimissa, vnius hominis nouitium sectemur errorē. Quorum beatorum Patrum sanctum catholicumq; consensum, ne quis sibi temerē fortē contemendum arbitretur, ait in prima ad Corinth. Apostolus: Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia, primū Apostolos, quorū ipse vnus erat: secundo Prophetas, qualem in Actibus Apostolorum legimus Agabum: tertio doctores, qui tractatores nunc appellantur, quos hic idē Apostolus etiam Prophetas interdum nuncupat, eò quod per eos prophetarum mysteria populis aperiantur. Hos ergo in ecclesia Dei diuinitus per tempora & loca dispensatos, quisquis in sensu catholici dogmatis vnū aliquid in Christo sentiētes contempserit, non hominem cõtemnit, sed Deum: à quorū veridica vnitatem ne quis discrepet, impensius obtestatur idem Apostolus, dicens: Obscuro autem vos fratres, vt id ipsum dicatis omnes, & nō sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Quid si quis ab eorum sententię communionē descuerit, audiet illud eiusdem Apostoli: Non est Deus defensionis, sed pa-

1. Co-
rint. 12.

Tracta-
tores.
Pro-
phete.

1. Co.

1. Co-
rint. 14.

cis: Id est, non eius, qui à consentienti
vnitate defecerit, sed eorum qui in con-
sentiendi pace permanferint: Sicut in
omnibus, inquit, ecclesijs sanctorum do-
ceo, id est, catholicorum: que ideo sancte
sunt, quia in fidei cõmunionem persistunt.
Et ne quis forsitan prætermisissis cæteris,
se solum audiri, sibi soli credi arrogaret,
pauld post ait: An à vobis, inquit, verbũ
Dei processit? aut in vos solos deuenit?
Et, ne hoc quasi perfunctoriè acciperetur,
adiexit: Si quis, inquit, videtur Pro-
pheta esse aut spiritalis, id est, spiritaliũ
rerum Magister, summo studio æquali-
tatis & vnitatis cultor existat: vt scilicet
neque opiniones suas cæteris præferat,
& ab vniuersorum sensibus non recedat.
Cuius rei mandata qui ignorat, in-
quit, id est, qui aut nesciat non discit,
aut scita contemnit, ignorabitur: hoc est,
indignus habebitur, qui inter vnitos si-
de, & exæquatos humilitate diuinitus
respiciatur: quo malo nescio an quicquã
acerbius cogitari queat. Quod tamen iu-
xta Apostolicam comminationem Pe-
lagiano illi prouenisse cernim⁹ Iuliano,
qui se collegarum sensui, aut incorpora-
re neglexit, aut excorporare presumpsit.
Sed iam tempus est, vt pollicitum pro-
feramus exemplum, vbi & quomodo
sancto-

Iuliano
Pelagian⁹.

sanctorum Patrum sententiæ congrega-
tæ sint, vt secundum eas ex decreto atq;
authoritate Concilii ecclesiasticæ fidei
regula figeretur. Quod quo commodius
fiat, hic sit iam huius Cõmonitorii mo-
dius: vt cætera quæ sequuntur, ab alio su-
mamus exordio. | Secũdum Cõmmo-
nitorium interlapsum est, neque ex eo
amplius quicquã, quàm postrema parti-
cula remansit, id est, sola recapitulatio,
quæ & subiecta est. Que cum ita sint,
iam tẽpus est vt ea que duobus his com-
monitorijs dicta sunt, in huius secũdi fi-
ne recapitulemus. Diximus in superio-
ribus hanc fuisse semper & esse hodieq;
catholicorum consuetudinem, vt fidem
veram duobus his modis approbẽt. Pri-
mũ diuini canonis authoritate: deinde
Ecclesiæ catholicæ traditione: non quia
canon solus nõ sibi ad vniuersa sufficiat,
sed quia verba diuina pro suo pleriq; ar-
bitratu interpretantes, varias opiniones
errorisq; concipiant: Atque ideo necesse
sit, vt ad vnã ecclesiasticæ sensus regulam
scripturæ coelestis intelligẽtia dirrigatur:
in iis duntaxat præcipuè quæstionibus,
quibus totius catholici dogmatis funda-
menta nituntur. Item diximus, in ipsa
rursus ecclesia vniuersitatis pariter et an-
tiquitatis consensu spectari oportere,

XXI
Secũda
pars pe-
nẽ tota
interci-
dit.

Recapi-
tulatio
Duob⁹
modis
vera fi-
des ap-
proba-
tur.

ne aut ab vnitatis integritate in partem schismatis abrumpamur, aut è vetustatis religione in herefion nouitates præcipitemur. Item diximus, in ipsa ecclesiæ vetustate duo quædam vehementer studioseque obseruanda, quibus penitus inhæzere deberent, quicumque hæretici esse nolint: Primum, si quid esset antiquitatis ab omnibus Ecclesiæ catholicæ sacerdotibus vniuersalis concilii autoritate decretum: Deinde, si qua noua exurgeret quaestio, vbi id minimè reperiretur, recurrendum ad sanctorum Patrum sententias, eorum duntaxat, qui suis quique temporibus & locis in vnitatis communionis & fidei permanentes, Magistri probabiles extitissent. Et quicquid vno sensu atque consensu tenuisse inuenirentur, id ecclesiæ verum & catholicum absque vlllo scrupulo iudicaretur. Quod ne præsumptione magis nostra, quam autoritate ecclesiastica promere videremur, exemplum adhibuimus sancti Concilii, quod ante triennium ferme in Asia apud Ephesum celebratum est, viris clarissimis Basilio Antiochoque, Consulibus. Vbi cum de sanciedis fidei regulis disceptaretur, ne qua illic forsitan prophana nouitas in modum perfidiæ Ariminensis obreperet, vniuersis Sacerdotibus, qui illud ducenti fere

nume-

Cōcili-
um
Ephesum.

numero conuenerant, hoc catholicissimum, foelicissimum atque optimum factum visum est, vt in medium sanctorum Patrum sententiæ proferrentur, quorum alios Martyres, alios Cōfessores, omnes verò catholicos Sacerdotes fuisse, & permansisse constaret; vt scilicet ritè atque solenniter ex eorum consensu atque decreto antiqui dogmatis religio confirmaretur, & prophana nouitatis blasphemiam condemnaretur. Quod cum ita factum foret, iure meritoque ille Nestorius, catholice vetustati cōtrarius, beatus verò Cyrillus sacrosanctæ antiquitati consentaneus iudicatus est. Et vt ad fidem rerum nihil deesset, etiam nomina & numerum (licet ordinem fuissemus obliiti) ædidiimus eorum patrum, iuxta quorum ordinem ibidem concinentem sibi concordemque sententiam, & legis sacre proloquia exposita sunt, & dtaini dogmatis regula cōstabilita. Quos ad confirmandam memoriam hinc quoque recedere nequaquam superfluum est. Sunt ergo hi viri, quorum in illo Concilio, vel tanquam iudicum, vel tanquam testium scripta recitata sunt: Sanctus Petrus Alexandrinus Episcopus, Doctor Patres præstantissimus, & Martyr beatissimus: prædictus Sanctus Athanasius eiusdem ciuitatis cō-

C. XXX

G

antistes,

ilii E
phe. ni

antistes, Magister fidelissimus, & Confessor eminentissimus: Sanctus Theophilus eiusdem item urbis episcopus, vir fidei, vita, scientia satis clarus: cui successit venerandus Cyrillus, qui nunc illustrat Alexandrinam ecclesiam. Et ne forsitan vnius ciuitatis ac prouincie doctrina putaretur, adhibita sunt etiam illa Cappadociae lumina, sanctus Gregorius Episcopus & confessor de Nazanzo: Sanctus Basilius Cesareae Cappadociae Episcopus & confessor. Sanctus item alter Gregorius Nicenus Episcopus, fidei, conuersationis, integritatis & sapientiae merito, fratre Basilio dignissimus. Sed ne sola Graecia aut Oriens tantum, verumetiam Occidentalis & Latinus orbis ita semper sensisse approbaretur: lectae sunt quoque ibi quaedam ad quosdam Epistolae, sancti Faelicis martyris, & sancti Iulii, urbis Romae Episcoporum. Et ut non solum caput orbis, verumetiam latera, illi iudicio testimonium perhiberent, adhibitus est à Meridie beatissimus Cyprianus, Episcopus Carthaginensis, & martyr: à Septentrione sanctus Ambrosius, Mediolanensis Episcopus. Hi sunt igitur omnes apud Ephesum sacratio decalogi numero Magistri, Consiliarii, Testes, iudicesq; producti: quorum beata illa Synodus doctrinam

doctrinam tenens, consilium sequens, credens testimonio, obediens iudicio, absq; tedio, * oratio, praesumptione, & gratia, de fidei regulis pronunciauit. Quanquam multo amplior Maiorum numerus adhiberi potuerit, sed necesse non fuit: quia neq; multitudine testium negotii tempora occupari oportebat, & decem illos non aliud ferè sensisse, quam ceteros omnes collegas suos nemo dubitabat. Post quae omnia adiecimus etiam beatam Cyrilli sententiam, quae gestis ipsis ecclesiasticis continetur. Namq; cum lecta esset sancti Capreoli Episcopi Carthaginensis Epistola, qui nihil aliud intendebat, & precabatur, nisi ut expugnata nouitate antiquitas defenderetur, ita Episcopus Cyrillus proloquutus est & definiuit: quod hic quoq; interponere non ab re videtur: ait enim in fine gestorum: Et haec, inquit, quae lecta est epistola, venerandi et multum religiosi Episcopi Carthaginensis Capreoli, fidei gestorum inferetur, cuius aperta sententia est: vult enim antiquae fidei dogmata confirmari, nouitia verò et superflue adinuenta, & impie promulgata, reprobari atque damnari. Omnes episcopi adclamauerunt: Haec omnium voces sunt, haec omnes dicimus, hoc omnium votum est. Quae tandem omnium voces,

C. XXXI

Cyril.

Capreolus episcopus.

atque omnium vota, nisi vt quod erat antiquit̃s traditum, teneretur? quod adiuuentum nuper, exploderetur? Post quæ admirati sumus & prædicauimus, quanta Concilii illius fuerit humilitas & sanctitas, quot numero sacerdotes, penè ex maiori parte Metropolitañi, tantæ eruditionis, tantæque doctrinæ, vt propè omnes possint de dogmatibus disputare: Quibus quum ipsa in vnum congregatio audendi à se aliquid & statuendi addere videretur fiduciam, nihil tamen donarent, nihil præfumerent, nihil sibi penitus arrogaret: sed omnimodis præcauerent, ne aliquid posteris traderent, quod ipsi à Patribus non accepissent: & nō solum in præsentī rem bene disponerent, verum etiam p̃dēt futuris exemplā præberent, vt & ipsi scilicet sacratæ Vetustatis dogmata colerēt, prophanæ verò Nouitatis adiuuenta damnant: Inuecti etiam sumus in Nestorii sceleratam præsumptionē, quod sacram scripturam se primum & solum intelligere, & omnes eos ignoras̃e iactaret, quicumque ante se Magisterij munere præditi, diuina eloquia tractauissent: vniuersos scilicet Secerdotes, vniuersos Confessores & Martyres: quorum alii explanassent Dei legem, alii verò expla-

Ex-
cranda
Nesto-
rii arro-
gantia,
Hæc
nostre
quoq;

nantibus

nantibus consensissent, vel credidissent: tēpestā totam postremō etiam nunc errare & tis insa
semper errasse adseueraret Ecclesiā, quæ, ni here
vt ipsi videbatur, ignaros, erroneosque tici im
Doctores & sequuta esset & sequeretur. |piè do-
Quæ omnia licet cumulatè abundeque cere co
sufficerent ad prophanas quasque noui- nātur
tates obruendas & extinguendas, tamen c. XXXVII
ne quid deesse tantæ plenitudinē videretur, ad postremum adiecimus geminam
Apostolicæ sedis authoritatem: vnam Xystus
scilicet sancti Papæ Xysti, qui nunc Ro- Papa.
manam Ecclesiam venerandus illustrat: alteram præcessoris sui beatæ memoriæ
Papæ Cœlestini, quàm hic quoque interponere necessarium iudicauimus. Ait
itaque Papa Xystus in epistola, quam de causā Nestorii Antiocheno misit episcopo: Ergo, inquit, quia sicut ait Apostolus, fides vna est, quæ euidenter obtinuit dicenda, credamus, & tenenda credamus. Tandem illa tenenda & credenda profequitur, et ait: Nihil vltra, inquit, liceat Nouitati, quia nihil addi conuenit Vetustati: Perspicua Maiorum fides & credulitas, nulla cœni permixtione turbetur. Omnino apostolicè: vt Majorum credulitatē perspicuitatis lumine ornaret, nonitias verò prophanitates cœni permixtione describeret. Sed & Papa

VINCENTII

Cae-
stinus
Papa.

Coelestinus pari modo eademq; sententia: Ait enim in epistola, quā Gallorum sacerdotibus misit, arguens eorum conuentioniam, quod antiquam fidem silentio destituentes, prophanas nouitates exurgere paterentur: Merito, inquit, causa nos respicit, si silentio foueamus errorem. Ergo corripiantur huiusmodi, non fit iis liberum, habere pro voluntate sermonem. Hic aliquis fortasse addubitet, quinam sint illi, quos habere prohibeat liberū pro voluntate sermonē: Vetustatis prædicatores, an Nouitatis adinuētores. Ipse dicat, & dubitationem legentium ipse dissoluat. Sequitur enim: Desinat, inquit, si ita res est, id est, si ita est, ut apud me quidam vires & prouincias vestras traminantur, quod eas quibusdā nouitatibus consentire noxia dissimulatione faciatis: desinat itaque, inquit, si ita res est, incessere nouitas vetustatem. Ergo hæc fuit beati Coelestini beata sententia, non vt vetustas cessaret obruere nouitatem: sed potius nouitas desineret incessere vetustatem. Quibus apostolicis catholicisque decretis quisquis refragatur, insultet primū omnium necesse est, memoriæ sancti Coelestini, qui statuit vt desineret incessere nouitas vetustate: deinde irrideat definita sancti Xysti, qui censuit

XXII.

censuit ne ultra quicquā liceat Nouitari, quia nihil addi cōuenit Vetustati: Sed & beati Cyrilli statuta cōtemnat, qui venerandi Capreoli zelū magna prædicatione laudauit: quod antiqua fidei dogmata confirmari cuperet, nouitia verò adinuēta dānari. Ephesinā quoq; Synodum, id est, totius penā Oriētis sanctorū episcoporū iudicata proculcet: quibus diuinitus placuit, nihil aliud posteris credendum decernere, nisi quod sacra sibi que in Christo consentiens sanctorum Patrum tenuisset antiquitas: quīq; etiā uociferantes & acclamantes, vno ore testificati sunt, has esse omnium voces, hoc omnes optare, hoc omnes cōsere: vt sicut vniuersi ferē ante Nestorū heretici, cōtemnentes vetustatē, & asserētes nouitatē, damnati forent, ita ipse quoq; Nestorius auctor nouitatis, & impugnator vetustatis condemnaretur. Quorum sacrosancta et celestis gratiæ munere inspirata consensus cui displicet, quid aliud sequitur, nisi vt prophanitatem Nestorii adserat non iure damnatam? Ad extremum quoque vniuersam Christi Ecclesiam, & Magistros eius Apostolos et Prophetas, præcipueque tamē Apostolum Paulum velut quædā purgamenta contēnat: illam, quod à religione colendæ & exco-

VINCENTII

lenda semel sibi tradita fidei nunquam recesserit: illū verò quia scripserit: O Timothee, depositum custodi, deuitas prophanas vocum nouitates. Et item: Si quis vobis annuntiauerit præterquam quod accepistis, anathema sit. Quod si neque apostolica definita, neq; ecclesiastica decreta temeranda sunt, quibus secundum sacrosanctam vniuersitatis & antiquitatis consensionem cuncti semper heretici, & ad extremum Pelagius, Coelestius, Nestorius, iure meritoq; damnati sunt, necesse est profectò omnibus deinceps catholicis, qui sese ecclesie matris legitimos filios probare studēt, vt sancte sanctorum patrum fidei inhæreant, adglutinent, immoriantur: prophanas verò prophanorum nouitates detestētur, horrescant, insectentur, persequantur. Hæc sunt ferè quæ duobus Commonitoriis latius disserta, aliquanto nūc breuius recapitulandi lege constricta sunt: vt memoria mea cui adminiculanda ista confecimus, & commonendi assiduitate reparetur, & prolixitatis fastidio non obruatur.

FINIS.

VINCENTII

Iendæ semel sibi traditæ fidei nunquam
recesserit: illū verò quia scripserit: O
mothee, depositum custodias
hanas vocum

IOANNES COSTERIVS
AD LECTOREM.

Quoniam hunc D. Vincentij
librum, doctissimi cuiusque
iudicio longe optimū, eiusque
lectionem non tantū vtilem, sed &
necessariam quoque hac tempestate
omnibus esse cōstat: non solum Theos-
logiæ cādidatis, sed Iurisperitis quoque
& Medicis, omni denique & condi-
tioni & ætati: visum est hīc commens-
tariolum quoddam adiungere, in eor-
um præsertim gratiam, qui in diuis-
norum librorum lectione minus exer-
citati sunt: uti in promptu habeant,
quo nodos omnes, si qui inter le-
gendum sese offerant, disa-
soluere possint.

Vale.

In D. Vincentij de catholicae fidei veritate librū, breuia quaedā scholia.

TVnc item prouidebit, vt antiquitatē inhareat.) Tertullianus lib. de præscriptionibus contra hæreticos: Constat omnem doctrinā, quæ cum ecclesiis apostolicis, matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam: id sine dubio tenentē, quod ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit. Hæc ille ibi. Qui liber quum vtilissimus sit, & hac tēpestate lectu perquā necessarius, necessum est vt à sacrarum literarum studiosis diligentissimè euoluatur. Nam præterquā quidd multa tradit, quæ ad veræ atque orthodoxæ fidei cum patrociniū tum conseruationem faciunt, mirificè quoque hæreticorum mores vitamque depingit.

Tēpore Donati.) Is capitis sui somnitiū sequutus, solū Christi Ecclesiā in Aphrica esse dicebat: neque vsquam alibi nisi istic verum esse baptismum. Cuius vesania multi adherentes, magnam calamitatem Aphricanis ecclesiis attulerunt: quū impii ac crudeles homines non minus ferro quā impiis vocibus circūquaq; in obsistētes desquirēt: vt quos ratione nō poterant, terrore ac poenis in suam sententiam

tentiā pertraherent. Cum hoc pernicioso ac pertinaci malo quū atrox & longa D. Aurelio Augustino pugna fuisset, tandem profligauit, excidit, extinxit.

Item quado Arrianorum venenum.) Arriana factio ab Arrio quodam Alexandrinæ ecclesiæ presbytero iniciū sumpsit. Is Philosophicæ sciētiæ typho inflatus, nouū ac nefariū dogma orbi Christiano moliebatur obtrudere: Christum Dei filiū Patri non esse *ὁμοουσιον*, hoc est, non eiusdem cum Patre essentia, sed creaturam esse, atq; ideo patre longè inferiorē. Huius verò impietatis tam incredibilis fuit successus, vt omnes ferè Romani imperii ecclesias hæc lues peruaferit: magna nimirū facilitate ac plausu id cunctis sequentibus, quod imperatoribus, quod episcopis ferè omnibus probari videbant. Scribit enim D. Hilarius libro cōtra Constā. Augustū, centū & quinque episcopos fuisse, qui Arrii perfidiam sequebantur. Inter cæteros verò orthodoxos Patres, qui sese huic errori infracta animi constantia opponēbant, præcipuè D. Athanasii episcopi Alexandrini claruit fides, & virtus prorsus adamantina, quem hæreticorum vis terramarique insectata, nusquā quietem desiderare patiebatur. Hac de re qui plura scire

volet,

volet, hunc ad Eusebium Cæsariensem ecclesiasticæ hist. scriptorem remittimus: nos enim breuitati operam dantes, omnia referre non possumus.

Velut quædã Bellona aut Furia.) Has cæca vetustas deas fecit, quarum alteram bellorum præfulem, alteram furoris matrem esse voluit. Hanc Græci Erynnin vocat, ἀπό τῆς ἔρρημ τὸ μνοῦ, quod humanam mentem corrumpat.

De vtraque Seneca in Tragœdiis, Sequitur tristis.

Sanguinolenta Bellona manu.

Quæque superbos vrit, Erinny.

Tres porrò furias Poætæ esse finxerunt, quas Cic. lib. de nat. deorū, speculatrices ac videntes facinorū ac scelerū esse scribit.

Capto prius omnium Imperatore.) Aut de Constantio, Constantini Cæsaris filio, qui post mortē patris cū vtroq; fratre, Constantino ac Constante imperium tenuit, aut de Valente loquitur: quorum alter Oriëntalem, alter Occidentalem ecclesiã ob Arrianæ pefidiæ defensionem nefanda crudelitate vexabat.

De Constãtii Cæsaris impietate, fraude ac tyrannide multa sunt in (eo libro quem sanctus confessor Hilarius Pictaviensis antistes, vnicū id tēporis ac præclarū Gallicanę ecclesię lumen, magna cum liber-

libertate aduersus hunc ipsum conscripsit: hominem (vt par erat) suis coloribus perpulchrè depingens. Grauisimã enim calamitatem Ecclesię Christi insinxit, & fortasse neuitquam minorem, quam aut Nero, aut Decius: qui nihil aliud ageret, quàm vt orbem terrarū (vt Hilarii verbis dicam) pro quo Christus passus est, diabolo cõdonaret. Porro Valens in morem Adæ, vxoris blandiciis flexus, quæ iam pridem Arrii venenum imbererat, Arrianæ sese factioni adiunxit: ad quod etiam maximas faces dabat Eudoxius, qui ea tempestate Constantinopolitanã Ecclesiã, non tam regebat, quàm peruertebat. Valentem enim, dum ab eo baptizaretur, iureiurando obstrinxerat, vt Arriani dogmatis se defensorem, atque eorum, qui huic obfisterent, hostem exhiberet. Quod ille sanè haud segniter effecit. Nam præter alia ludibria, contumelias, terrores, minas ac supplicia quę christianę fidei cultoribus inferebat, tam atrocibus furiis in monachos inuectus est, vt horum tria milia, qui in vasta illa Aegypti solitudine, maximè verò apud Nitriam diuinis rebus dediti erant, profecturus ad Persicum bellum, per tribunos ac præfectos nequitie suæ satellites ad militiam euocari, nolentes fustibus

ad internecionem mactari iussit: aliquot etiam milia Barbaris trucidanda obiectans, in eo prælio quo aduersus Gothos conflixit.

Cuncta deinde palatii culmina) De aulicis proceribus dicit, qui omnes Arrianam pestem confouebat. Denique & Iustina Valentiniani maioris vxor, post viri mortem, Arrii virus, quod longo tempore ob viri metum, quem catholicæ fidei admodum tenacem sciebat, alta mente repostum gestarat, Valentiniano filio etiamnum adolescenti infundere conabatur. Hæc Mediolani aliquandiu agens, incredibilem molestiã

Christi sacerdotibus adferebat, atque in primis validissimum illum Ecclesiæ murum (D. Ambrosiũ dico) minis, terroribus, atque omni armorum genere arietare ac perfringere moliebatur. quãuis ille interim ob Iesabelis illius insaniam ne latum quidem vnquem à sua constantia dimoueretur.

Oppleta sanctis ergastula, carceres, metalla.) Ergastula loca erant in agris, vbi deteriora mancipia vinc̃ta operabantur: dicta vox à verbo ἔργασματα, quod est operor. Eò quoque protrudebantur homines obarati, qui addicti & nexi apud veteres Iurisconsultos dicebantur, quos

quos lege duodecim tabularum ob æs alienum creditoribus in temporariam seruitutem addictos fuisse constat. Huiusmodi quoque seruitutem apud Hebræos fuisse, declarat quarti Regum voluminis caput quartum: vbi dicitur: Ecce creditor venit, vt tollat filios meos ad seruiendum sibi. De ergastulo memini me legisse in vita D. Clementis quem 3. post D. Petrum Rom. Ecclesiæ præfuisse ferunt. Cùm peruenisset (inquit ille quisquis fuit, qui eam historiam conscripsit) Beatus Clemens ad locum exilii, erant illic in ergastulis ad secanda marmora, Christianorũ plusquã duo milia. Tertullianus item in libro de habitu muliebri: Apud Barbaros quosdam, quia vernaculum est aurum & copiosum, auro vinc̃tos in ergastulis habent. Præterea Columella lib. de rustica. i. Mancipia vinc̃ta, quæ sunt ergastuli, per nomina quotidie villicus citare debebit, atque explorare, vt sint compedibus diligenter innexa, etc.

Metalla) De fodinis agit, in quibus effodiebatur vel aurum, vel argentum, æs, vel plumbum, ferrum. Omnia enim quæ sub terram fodiendo reperiuntur, Alcianus vir nostra ætate doctissimus, metalli nomine comprehensã scribit; sic dictum, quia

quia ἄλλοι μετ' ἄλλοι, id est, aliud post aliud inueniatur. Qui huic operi destinati erant, grauissimam seruitutem seruiebant: quum in subterraneis specubus tanquam à cōmuni luce reiecti seu viui sepulti iacerent. Tum etiam præterquam quod intollerandis laboribus premebantur, nunquam libertatem, semper verò mortem expectabāt. Proximi enim erant his de quibus extremum supplicium fumebatur: quod ex Pauli Iureconsulti verbis liquet. Summa supplicia, inquit, sunt crux, crematio, decollatio: mediocrium autem delictorum pœnæ sunt, metallum, ludus, deportatio: minima, relegatio, exilium, opus publicum, vincula. Destomachatur Anneus Seneca quodā loco in hominum inexplabilem auaritiam, qui seruos in metalla defoderent, nec contenti essent iis rebus, quas palam atque in propatulo habemus, sed venas terrarum lapidumque rimarentur, atque in tenebris malè obstrusa quærerēt. Auream enim arenam, hoc est, auri ramenta effodiebant, quæ aurificum studio purgata atque confata, eudendæ monetæ apta fiebant. In id verò operis, damnabantur præfracti ac refractarii serui, tū verò potissimum atrociores fures quos Græci λωπὸδύτας vocant, quod noctu

viato-

viatores pallis vestibusque spoliarent: In eam ergo latomiam ab impiis Imperatoribus ii qui Christum libera voce confessi erant, relegabātur, quemadmodum cūm ex aliis locis, tum verò euentius ex D. Cypriani scriptis doceri potest. Igitur in epistola cuius initiū, Gloria quidem vestra: Denique exemplum, inquit, vestrum secuta multiplex plebis portio, confessā est vobiscum pariter, & pariter confortata est, cōnexa vobis vinculo fortissime charitatis, & à prepositis suis nec carcere nec metallis separata. Et paulò post: Qui triumphus in pectore, vnumquēque; vestram stare ad promissum Dei præmium, de iudicii die esse securū ambulare in metallo, corpore quidē captiuo, sed corde regnante? Præterea in quatuor Coronatorum vita sic legitur: Dum Diocletianus omnes metallicos, hoc est, eos, qui in metallo laborarent, congregaret, inuenit Claudium, Castorium, Symphorianum & Nicostratum, mirificos in arte quadrataria.

Librum signatū illum propheticum, non seniores, etc.) Locus est in Apocalypsi, capite quinto. Et vidi, inquit, in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. Et vidi angelum fortem, & prædicant-

H

dican-

Lib. 3.
epist. 29

dicantem voce magna: Quis est dignus
aperire librum & soluere signacula eius?
Et nemo poterat, neque in cœlo, neque
in terra, neque subtrus terram aperire li-
brum, neque respicere illum. Et ego fle-
bam multum, quoniã nemo dignus in-
uentus est aperire illum, neque videre
eũ. Et vnus de senioribus dicit mihi: Ne
fleueris: ecce vicit leo de tribu iuda, radix
Dauid aperire librum, & soluere septem
signacula eius.

Librum Sacerdotalem quis nostrum
resignare audeat, signatum à Confesso-
ribus, & multorum iam martyrio con-
secratum? Perpulchra sententia & Am-
brosiano illo pectore digna. Porro sacer-
dotalem librum diuinam appellat scri-
pturam. Ea enim ipsis, vt conseruēt, vtq;
expromant cum tempus exposcit, pecu-
liariter est commissa: quẽadmodũ Pro-
pheta docet: Labia Sacerdotis custodiũt
scientiam & legẽ ex ore eius requirerẽt,
quia angelus domini est. Et alibi: Inter-
roga sacerdotes legem. Hunc verò signa-
tum librum, quem suprà eleganter hæ-
reditaria signacula vocat, nemo temerẽ
resignare, hoc est, violare ac corrumpere
debet, quẽ multorũ Martyrum sanguine
oblignatum & consecratum esse cõstat.
Sanctorũ enim Patrũ sanguis, quem, vt

hunc

hunc fidei suæ commissum librũ integrũ
atque illæsum seruarent, effuderunt, ve-
luti sigillum aut signaculum quoddã est
huic libro appensum, quo cõtestati sunt,
vera, sincera, rectaque esse, quæ in hoc
sunt libro conscripta. Non absimilẽ huic
sententiã habet Tertullianus lib. 4. aduer-
sus Marcionem: Videamus, inquit, quid
etiam Romani de proximo sonent, qui-
bus Euangeliũ & Petrus & Paulus san-
guine suo signatum reliquerunt.

Qui violare ausi non sunt, Confesso-
res & Martyres extiterunt) Longẽ aliud
veteribus quàm nunc vulgo significabat
Confessor: quum iam diuis ferẽ omni-
bus id nominis tribuant, quod olim nõ
nisi iis datum fuit, qui ob Christo testi-
monium publicitus datum, publica ali-
qua calamitate vel pœna, nõ tamẽ morte
erant affecti. Qualis imprimis fuit D.
Hilarius Pictauiensis antistes, qui ob ca-
tholicæ fidei patrocinium, durissima
quæque ab Arriana factione perpeffus,
tandẽ per Saturninũ Arelatensem epi-
scopũ, hominem crudelem & sanguina-
rium, apud Phrygas tũc sauitia & bar-
barie nobiles relegatus est: vbi præclaros
illos & nunquã intermorituros de Tri-
nitate libros, magno tum ingenio tum
eloquentia conscripsit. De hoc D. Hie-

H ii rony-

ronymus in epistola ad Magnum oratorem: Hilarius meorum Confessor temporum, & episcopus, duodecim Quintiliani libros & stylo est imitatus & numero. Et in epistola quadam ad Marcelam: Tantum, inquit, virum (agit autem de Hilario) & temporibus suis disertissimum reprehendere non audeo: qui & confesionis suae merito, & Vitae industria, & eloquentiae claritate, vbicumque Romanum est nomen, praedicatur. Huius quoque nominis elogium, magnus ille Paphnutius, de cuius sanctitate multa sunt apud Eusebium in ecclesiastica Historia, promeruit: quem Maximinus Caesar effosso dextro oculo, & sinistro poplite inciso, ad metalla dānauit. Multa sunt apud D. Cyprianum, quae ad eius rei, de qua nunc agimus, pleniorē cognitionem faciunt. Libro de simplicitate Praelatorum: Confessio, ait, exordium gloriae est, non meritum coronae: non perficit laudem, sed inicit dignitatem. Et statim: Post confesionem maius periculum est, quia plus aduersarius prouocat⁹ est. Denique in sermone de Lapsis quinto: Religiosa vox Christum locuta est, in quem se semel credidisse confessa est, etc.

Qui in modum septemplex candelabri, Alludit ad candelabrum illud de quo mul-

multa in Exodo, capite 25. quod sex calamis ex hastili eius productis, magna arte atque ambitione fabricatum erat. Caterum candelabri nomine, quod totum aureum erat, doctores Christum, per lucernas vero septem, Spiritus gratiam septiformem intelligunt. Quondam igitur venerabilis memoriae Agrippinus Carthaginensis episcopus. Nequicquam hactenus ut de hoc viro apud veteres aliquid inuenirem, tentavi: praeterquam quiddam D. Cyprianus libro de haereticis baptizandis obiter huius mentionem facit. Verba ipsius adtexam. Apud nos, inquit, non noua aut repentina res est, ut baptizandos censeamus eos, qui ab haereticis ad Ecclesiam perueniunt, cum multi iam anni sint, & longa aetas, ex quo sub Agrippino bonae memoriae viro, conuenientes in vnum episcopi plurimi hoc statuerunt, etc.

Horum sententia ab Ecclesia Romana reiecta est, quam & Diu. Augustinus in opere contra Donatistas refellit: potissimum libro tertio, sexto & septimo.

Nihil nouandum esse, nisi quod traditum est. Traditum porro erat a Romana Ecclesia, haereticos cum ad Ecclesiam redire vellent, sola manus impositione non retentione debere purgari, Caterum

H iii ca epi

ea epistola, quam à Stephano Papa ad Aphricam hinc missam dicit, inter D. Cypriani opera est, libro epistolarum secundo, numero septima, cuius initium, Quamquam bene sibi conscius animus, etc. Epistola est lectu digna: nimirum & erudita, & antiquam illam Romanæ ecclesiæ gravitatem spirans. In ea verò (vt & illud hinc quoque in studiosorum gratiam adiuciam) sententia est quedam fœdè admodum deprauata, cui nulla euulgatio hæctenus remedium attulit. Nam postrema editio, quam Colonienfes anno 44. nobis dederunt, in qua vir vtraq; lingua doctissimus D. Hæricus Grauius multa vulnera persanauit, locum corruptum quidè esse ostendit interpositis duobus alteris, interim tamen nihil adferens, quod eam tabem sanare queat. Sententia verò hæc est: Absit enim ab Ecclesia Romana, vigorem suum tam prophana facilitate dimittere, & nisi vos seueritatis, euersa fidei maiestatis dissoluere, etc. Igitur quum Clemens medicinæ doctor, natione Anglus, vir ornatissimus, ac Græcarum literarum peritissimus, mecum subinde pro sua humanitate de literis conferret, atq; harum occasione multa de præclarissimi viri Thomæ Mori, quo familiariter dum viueret, vsus erat, humanitate, pietate, prudentia ac eruditione diceret, memin-

nit quoque subinde Margarete Mori filia: cuius ingenium atque doctrinam mirifice prædicabat. Vt autem cognoscas, inquit, vera esse quæ dico, adferam tibi ex Cypriano locum deprauatum admodum, quem illa citra exemplaris subsidium, sola ingenii sui fœlicitate restituit. Erat autem ea sententia, quam supra posui. Nam pro eo quod ibi legimus, nisi vos seueritatis, neruos seueritatis reponendum esse dicebat. Error scribarum incertitia obrepfit. Suspiciendum, scriptum fuisse in antiquo codice hoc modo, nuos, apiculo supra. n. literam scripto: verum quia & hæc dictiuncula, nisi, hac ratione contractius pingi solet, scriba vnum vocabulum in duos voces dissecutit.

Vt etiam posteri ipsius, peccati sui maledictis obligarentur) Chanaan enim filius Cham, q. fuit pop. Chanaanus, huius maledictionis populus tulit: reiectus nimirum à Deo, & Idolorum cultui deditus, atque Israeliticæ genti acerrimus atq; infestissimus hostis. Quare non semel eam gentem Dominus excindi imperat. Sic enim legis: De his autem ciuitatibus quæ dabitur tibi, nullum omnino permittes viuere, sed interficies in ore gladii: Hethæum videlicet & Amorrhæum,

& Chananaeum, Pherezaeum & Iebusa-
eum, ne forte doceant vos facere cun-
ctas abominatiões, quas ipsi operari sunt
diis suis. Huc pertinet, quod Abraham
summo studio cauit, ne Isaac filius eius
de filiabus Chananaeorum acciperet vx-
orem. Inde quoque est illa prophetica ex-
probratio: Pater tuus Amorrhæus, & ma-
ter Cetthæa. Porro Amorrhæus, filius est
Chanaan. Daniel item ad illos flagitio-
sos senes: Semen Chanaan, inquit, & nō
Iuda. Pulcherrima verò atque accom-
modatissima allegoria hic vsus est au-
tor, qua significat neminem oportere
petulantius insectari, si quid leuiter à san-
ctis Patribus erratum sit, sed tegere vere-
cundè: quod vtique est candidi animi: ne
dum nostro ingenio plus quàm æquum
est indulgemus, horum autoritas (quæ
vt facta tecta sit, multum interest) graui-
ter labefactetur.

In aliud euangelium, quod non est a-
liud.) Hoc modo legisse videtur D. Hie-
ronymus, quod è commentariis, quos
in hanc epistolam conscripsit, doceri po-
test: Translati (inquit) estis in aliud euan-
gelium, quod non est aliud. Quanquam
Erasmus in Annotationibus suspicatur
Hieronymum legisse, in aliud euangeliū
quod non est, nec addidisse aliud. Sic enī

ait:

ait: Quia omne quod falsum est, nō sub-
sistit: & quod contrarium est, nō est. Vt
est illud: Ne tradas Dominum ceptū tuū
his, qui non sunt. Et alibi: Ea quæ non
erant, vocauit Deus. Certè Tertullianus
quoque Vincentianæ lectioni adstipu-
latur. Sic enim scribit lib. 4. contra Mar-
cionem: Miror vos tam citò transferri ab
eo, qui vos vocauit in gratiam, in aliud
Euangelium. Et statim: Nam & adiciēs,
quodd aliud Euangelium omninò non
esset, creatoris cōfirmat id, quod esse de-
fendit. Græca tamen exemplaria secūs
legunt, etiam illud quod Robertus Ste-
phanus nobis nūc postremum dedit. Sic
enim habet:

θαυμάσω ὅτι οὕτω ταχέως μετατί-
θεσθε ἀπὸ τῆς καλίσαντος ὑμᾶς ἐν
χάριτι χριστοῦ ἰησοῦ ἐπιτροπῆς αγγέλι-
ου. ὃ οὐκ ἴσθη ἄλλο ἐμὴ μὴ τίνος ἰσοῦ
εἰ ταράσσοντες ὑμᾶς.

Atque errores venalicios circumferen-
do.) Allusio est ad circumforaneos istos
mercatores, qui quaquauerfsum merces
suas vendendas circumferunt: quorum
isti falsorum dogmatum nundinatores
perfimiles sunt, qui vrbes, pagos, vicos ac
domos viduarum (vt Apostolus dicit)
penetrantes, a dulcerinam doctrinam suā
ceū vendendam exponunt.

Catholicaeque doctrinae manna reuomentes) Ad hunc modum legendum esse censemus, quō omnes excusi libri, quos hactenus vidi, legant, remouentes. Tacite enī alludit ad Israeliticū populū, qui cūm ex Aegyptiaca seruitute in vastam solitudinem illam imperio Dei esset eductus, coelestis cibi, qui iis quotidie dabatur, nausea adfectus, ad ollas carniū quas in Aegypto reliquerant, suspirabant.

Cūm infœlix ille Nestorius) Nestorius episcopus Cōstātinopolitanus fuit: vir quantumuis natura eloquens, in scripturis tamen & veterum lēctione, quos prae se fortiter contemnebat, minus exercitatus. Pelagianam hæresem sequutus est. Hic verō in id summo studio laborauit, vt Christū Dei filiū ex virgine Maria natum, hominē duntaxat, non etiam Deum esse doceret: atque idē Mariam *Χριστοτοκου*, nō autem *θεοτοκου* esse dicendam: postea verō sanctae & inculpatae vitæ merito Christum obtinuisse, vt dign⁹ haberetur, cui se diuinitas iungeret. Huius igitur nefandi erroris veluti rediuiuos excitans cineres, & ex antiquis fauillis nouum volens mouere incendium, iure ab Ecclesia reiectus est: persitrenuum contra hanc suam audaciam habens antagonistam D. Cyrillum Alexandrinū

Alexandrinū antistitem, qui hanc pestē multis sudoribus profligauit, extinxit. Multa passim apud Zozomenū in Ecclesiastica historia de hui⁹ Nestorii pernicacia, arrogancia, ac tyrannide legūtur: vbi inter cetera quoq; refertur, linguam ipsius qua multas ac intolerādas in Christū blasphemias euomuerat, primū post mortē eius à vermibus fuisse depastam.

Velut apud Pannonios maiorum memoria Photinus.) Hic Galata natione, Episcopus verō Sirmitanæ Ecclesie fuit: vir Græca & Latina lingua disertus. Sabellii verō ac Pauli Samozateni perfidiā fouens, qui Christum nudum duntaxat hominem, nō etiam Deum esse blaterabant, humanæque scientiæ præsidio fretus, concreditum sibi Christi gregem in suam sententiam pertrahere, & diuersis atque occultis cuniculis in catholicā domum irrepere tentabat. De hoc Photino est antiquorum Patrum sententia, quod multa continentiae & ingenii bona vno superbiæ malo perdidit.

Sed etiam Apollinaris exemplo.) Syrus hic fuit, sua ætate omnium facile doctissimus atque eloquentissimus. Porphyrii vesanię, qua in Christianos incredibili petulantia debacchabatur, triginta voluminib⁹ respōdit. Deniq; cūm Iulia

nus Cæsar, fidei Christianæ defertor, interdidisset Christianis disciplina Græcorum, ne nihil ageret, Hebræorum historias vsque ad Saulis Regis tempora heroico carmine conscripsit, in viginti quatuor tomos, iuxta literarum Græcarum numerum, opus illud (vti ferunt) partitus. Cæterum postea ingenii ac eloquentiæ fiducia fretus, nouum ac perniciosum dogma in Ecclesiâ inducere voluit: quod quale fuerit, Vincētius noster obiter hinc breuiterque perstringit.

Fuit & alius Apollinaris (ne quis falsatur) Hierapolitanus antistes, quem D. Hieronymus contra Cataphrygarū infanas nœnias scripsisse, & M. Antonino, sub quo floruit, pro fide Christianorum insigne volumen obtulisse refert.

Magna pudicitia.) Tradunt originem dum Alexandria adolescens catechistam ageret, castitatis amore seipsum executisse, quo liberè citraque pudicitie periculum euangelicam philosophiam doceret. Quam rem tanquam Christianæ doctrinæ cōtrariam post illi obiecit Demetrius, tunc Alexandrinæ ecclesiæ Episcopus, quem foelices Origenis successus clanculo mordebant.

Qui primū in ea domo natus est, quæ est illustrata martyrio?) Filius enim fuit
Le oni.

Leonidis martyris, qui sub Seuero principe omnifaria crudelitate in Christianos sæuiente, deciso capite, martyrii lauream est adeptus. Denique & ipsum quoque etiamnum puerum, tanto martyrii amore arsisse ferunt, vt vltro quoque; ad iudicis tribunalia, vbi martyres torquebantur, fuisset coouolaturus, ni à matre fuisset detentus. Cùm verò ad principis fiscum patris bona essent relata, tanta rerum familiarium premebatur inopia, vt lucubrations suas interdum diuendere sit coactus, quò haberet, vnde vel tenuiter viuere posset. Cæterū quòd Vincentius frequentius hunc ob dominicæ confessionis nomen adlictum fuisse scribit, eius rei meminit Eusebius Ecclesiastica historia libro sexto: dicens eum in Deciana persecutione post toleratas contumelias, minas, carceres, vincula, catenas, præclarum constantiæ ac fidei suæ testimonium præbuisse. Proinde quid de Originico ingenio vel doctrina sentiendū sit, vel vnicum D. Hieronymi testimonium, quod hinc adscribam, abundè docebit. Igitur in epistola ad Pamphiliū & Oceanum, cuius principium, Schædulas quas misistis: Vult, inquit, aliquis laudare Origenem? Laudet, vt laudo. Magnus vir ab infantia, & verè

martyris filius. Alexandriae ecclesiasticam
scholam tenuit, succedens eruditissimo
viro Clemēti presbytero. Voluptates in
tantum fugit, vt zelo Dei, sed non secun-
dum scientiam, ferro truncaret genita-
lia: Calcauit avaritiam, scripturas memo-
riter tenuit, & in studio explanationis
earū diebus desudauit ac noctibus. Mil-
le & eo amplius tractatus, quos in Eccle-
sia locutus est, & dedit: Innumerabiles pre-
terea commentarios, quos ipse appella-
uit τόμους: & quos nunc praetereo, ne
videar operum eius indicē texere. Quis
nostrum potest tanta legere, quanta ille
conscripsit? Haecenus ille.

Cuius scientiae cum Graeci non crede-
rent, Hebraea quoque elaborata sunt) Mi-
hi haec lectio non vsquequaque arridet.
Quid si legamus. Cuius scientiae cum Grae-
cia caederet, Hebraea quoque elaborata
sunt. Id quippe autor dicere videtur, quod
quum Origenes ingenii sui magnitudine
& indefatigatis studii laboribus ad
Graecarum disciplinarum fastigium per-
tigisset, Hebraicas quoque literas discere
voluerit. Tantum, ait Hieronymus, in
scripturis diuinis habuit studii, vt etiam
Hebraeam linguam contra aetatis gen-
tisque suae naturam edisceret. Caeterum si
haec nostra diuinatione huius rei scopum
non

non attigimus, (quis enim vulnera omnia
citra exemplaris subsidium sanare pos-
sint) adferat aliquis meliora, & lucrum con-
putabimus: vt si quid hic suppurationis
habeat, persanetur omnino.

Nemo mortalium plura) Si extaret ea
epistola, quam D. Hieronymus ad Paulam
Eustochii matrem conscripsit, in qua
quicquid ab Origenico ingenio elabora-
tum est, diligenter contexuit, conferens
eum M. Varroni, homini vt omnium do-
ctissimo, ita πολυγράφω quoque, non
esset cur hac de re turpiter contendere de-
beremus, vt plerique faciunt, qui de iis
rebus differere volunt, quas nesciunt.

Sed dicit aliquis corruptos esse Origenis
libros) Hac de re D. Hieronymi libet hic
proferre sententiam. Sic enim ille in Episto-
la ad Pammachium & Oceanum scribit: Il-
lud verò quoddam asserunt à quibusdam haereticis
& maleuolis hominibus libros
esse violatos, quam ineptum sit, hinc pro-
bari potest. Quis prudenter, doctior, e-
loquentior Eusebio & Didymo, assertori-
bus Origenis, inueniri potest? Quo-
rum alter sex voluminibus τῆς ἀποστολικῆς
γῆρας, ita eum vt se sensisse confirmat: al-
ter sic eius errores nititur excusare, vt ta-
men illius esse fateatur: non scriptum ne-
gans, sed sensum scribentis edisserens.

Aliud est, si quæ ab hereticis addita sunt, Didymus quasi bene dicta defendat. Solus inuentus est Origenes, cuius scripta in toto orbe falsarentur: & quasi ad Mithridatis literas omnis veritas vno die de voluminibus illius raderetur. Si vnus violatus est liber, nū vnuerſa eius opera, quæ diuerſis locis & temporibus ædidit, simul corrumpi potuerunt? Ipse Origenes in Epistola quam scribit ad Fabianū Romanæ vrbis episcopum, pœnitentiam agit, cur talia scripserit, & causas temeritatis in Ambrosium refert, quod secretè ædita, in publicum protulerit. Hæc ille. Verùm ne quis fallatur, Ambrosius de quo hic agit, Alexādrinus erat, vir vt nobilis, ita admodum diues. Hic quoniam Origenis industria à Marcionis errore ad catholicam fidem reuocatus erat, ingenti studio (vt par erat) ipsum complectebatur. Commentanti enim membranas, notarios, ac ea quæ huic rei necessaria erant, abundè suppeditabat: nihil non faciens, quo foelix illud ingenium ad scribendum prouocaret. Hunc ergo quum haberet *εγροδιώντην*, hoc est, operis pensum exigentem, omne quod ab se scribebatur, ceu proprium is sibi vendicans, amicis passim citra delectum legendum offerebat. Et hoc est quod Origenes supra con-

prà conqueritur.

Sed & Tertulliani eadē ratio est.) Tertullianum scribit Hieronymus presbyterum fuisse prouinciæ Africæ, ciuem verò Carthaginensem. De cuius omnifaria eruditione & ingenij acumine multa sunt in veterum monumentis. D. Cyprianus tanti hunc fecit, tamque habuit charum, vt ne diem quidem sine eius electione traduceret, solitus notario dicere, Da magistrum, Tertullianum signans. Neque verò minoris hunc D. Hieronymus fecit, qui passim data occasione eius laudes eloquitur. In epistola ad Magnū oratorem: Tertulliano, inquit, quid acutius? quid eruditius? Denique in Apologetico libro, quem aduersus Gentes conscripsit, cunctam seculi disciplinam contineri dixit. Quod pœul dubio verū est: quum vir acris & ardētis ingenij, nō ferens Gentilium insolentiam atque sæuitiam, qua in Christianos ferebatur, omnes ingenij sui neruos in horum defensionem intendit: incomparabiles interim eruditionis ac eloquentiæ suæ opes isthic ostentans. Verùm (quod dolendum) hoc tam præclarum doctrinæ lumen, quum multos ex errorum tenebris ad veram lucem reuocasset, ipse postea, nescio quo malo ingenio afflatus, in fœdos ac pu-

denos errores prolapsus est: secutus imprimis Montani impostoris vecordiam, qui se Paracletum à patre missum esse fingebat. Denique & Millenariorū, quos Græci Chiliaſtas vocāt, fauit errori, quibus persuasum erat, facta communi resurrectione, nos in hac terra veluti in campis Elyſiis ſuauiſter & laurè annos mille victuros. Proinde caſtitaſis tantus erat amator, vt Cataphrygarum ſecutus inſaniam, ſecundas nuptias damnaret. Id quod ſubinde aliàs, tū verd ex pfeſſo in opere ſuo de Monogamia facit.

Gnoſtici) Tam ſuperbo titulo hæc hæretica lues populo ſe venditabat: ab exacta nimirum rerum omnium (vt ipſi volebant) ſcientia, quam ſe habere iactabant. Gnoſtici enim, cognoscentes ſiue ſcientes ſunt, *παιδα γυνωσις*. Horū alii Baſilidem, alii Valentinianum principem fuiſſe volunt. Sunt qui à Gnoſticis Ophitarum ſectam cōſtitam eſſe dicant: quorum hæc erat opinio, vt ſerpentem illū, cuius impoſtura primū parentes decepti ſunt, Chriſtum fuiſſe dicerēt, tanquam ſcientiæ boni & mali autorem. Epiphanius horum tam ſpurca & abominanda opera fuiſſe ſcribit, vt caſtis auribus neſas ſit ea ingerere.

Et inſana illa inſanarum mulierum nouitii

notitii dogmatis ſomnia.) De Priscilla & Maxilla dicit: quæ Montani ludibria ſecuta, quum eſſent opulenta ac nobiles foemina, & propheticum ſpiritum ſe habere mentirentur, multas eccleſias primū auro, deinde nefandis dogmatibus corruerunt. Quod autem inſanas dicit, alludit ad vates phanaticos & lymphatos. Scribunt veteres has mulieres cum præceptore ſuo Montano ſuſpendio interiſſe.

Vt probati manifeſtentur.) Sic Tertullianus: Hæc ſunt ingenia de ſpiritibus nequitia, meritò contemplandæ fidei neceſſaria: vt electi manifeſtentur, vt reprobi detegantur. Denique initio libri de præſcriptionibus aduerſus hæreticos: Conditio præſentium temporum fratres, inquit, etiam hanc admonitionem prouocat noſtram, nō oportere nos mirari ſuper hæreſes iſtas: ſiue quia ſunt futura: enim prænunciabantur: ſiue quia ſidem quarundā ſubuertunt, ad hoc enim ſunt, vt fides habendo tentationem, haberet etiam probationem. Cyprianus itē lib. 3. de ſimplicitate Prælatorum: Oportet hæreſes eſſe, vt probati manifeſti ſiant. Sic probantur fideles, ſic perfidi deteguntur, ſic & ante iudicii diē hinc quoq; iam iuſtorum atque iniuſtorum animæ deteguntur.

dereguntur, &  frumento palea separantur: vt dum corda & mentes nostras veritatis discrimen examinat, probatorum fides integra, manifesta luce clarescat.

Statim cernitur frumentorum grauitas, & leuitas palearum) Allusio est ad euangelicam sententiam, qua est Matth. ca. 3. Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam etc. Frumenti nomine constantes in fide Christi, palearum vero, leuiculus & qui omni vento doctrinae mouentur, signans. Non abfimili phrasi vsus est Tertul. lib. de fuga in persecutione. Quis est, in quiens, exitus persecutionis, quis effectus alius, nisi probatio & reprobatio fidei, qua suos utique dominus examinauit? Hoc nomen iudicium est persecutio, per quam quis aut probatus aut reprobatus iudicatur. Porro iudicium soli Deo competit. Hec pala illa, qua & nunc dominica aream purgat, ecclesiam scilicet, confusum aceruum fidelium euentilas, & discernes frumentum martyrum, & paleas negatorum. Cypr. quoque libro de singularitate clericorum: Nemo estimet bonos de ecclesia posse discedere. Triticum non rapit ventus, nec arborem solidam radice fundatam procella subruit. Inanes paleae tempestate iactantur, inualide arbores turbinis incurfione euertuntur.

Tum

ilea.
umē
m.

Tum alibi: Plantationem non plantatam a Deo patre, videmus non frumenti stabilitate solidari: sed tanquam paleas dissipantis inimici spiritu ventilari.

Qui est vestrum insipientissimus, diuertat ad me.) Versione septuaginta interpretum sequitur. Sic enim illi habent: *ὅς ἐστιν ὑμῶν ἀφρονέστατος ἐκ κλινάτου πρόσμου.* Vulgata autem editio: Quis est paruulus? declinet ad me. Et mox. Inopes autem sensu exhortatur, dicens. LXX. *καὶ τοῖς ἰσθίεσι φρονῶν.* Nos, Et vecordi locuta est. Deinde, aquam dulcem furtim bibite. Hoc modo & D. Ambrosius legit, lib. de Cain & Abel i. cap. 4. Lxx. *καὶ ὕδατος κλοπῆς γλυκεροῦ πίτε.* Vulgaris lectio, aquae furtiuae dulciores sunt. At ille, inquit, nescit, quomodo terrigenae apud eam pereant. Lxx. *ὁ δὲ οὐκ ἴδεν, ὅτι γινεῖς παρέαυτὴ ὀλλυνται.* Nos, & ignorauit, quod ibi sint gigantes.

Esto spiritalis tabernaculi Beseleel.) Alludit ad vetus Iudaicae gentis tabernaculum, quod Beseleel diuina sapientia praeditus, summo artificio extruxit. Locus est exodi 31. cap. Ecce vocaui, inquit, ex nomine Beseleel, filium Uri, filium Hur, de tribu Iuda, & impleui eum spiritu Dei, sapientia & intelligentia, & scientia, in

tia, in omni opere, ad excogitandum quicquid fabricari potest ex auro, argento, & ære, & marmore, et gemmis, et diuersitate lignorum. Ceterum spiritalis tabernaculi nomēclatura, Ecclesiā Christi, cuius illud typus fuit, significat, quam quisquis doctoris, aut pastoris munere fungitur, in morem illius Beseleelis, omni vetustate atque elegantia spiritali ex-polire debet.

Iniquum est, ut pro germana veritate frumētī, subdititiū zizaniæ eligamus errorē.) Tacitè alludit ad euāgelicā parabolā: vbi Christus zizania inter triticū à diabolo sata esse dicit. Perquā eleganter autem verā atq; Germanam fidem, triticum vocat: tum quia ea sterilis nō sit, sed fructus vberimos ex se producat, spem nimirū ac charitatē: tū etiā, quod gustu suavis, mirum in modū animam pascat: quod hæreticorum lolium, lappa, ac tribuli præstare nō possunt. Neq; enim (ut Christi verbis utar) de spinis colligūt ficus, neq; de rubo vindemiant vnam.

Et nunc latetur & excolatur.) Latere, pro simum adhibere dicit, quod stercore vocant hi, qui de re rustica scribunt. Vfus est ea voce Palladius lib. 1. In lætādīs, inquit, arboribus, crates faciemus. Inde est lætamen, simus qui per agrum

spargi-

spargitur. Dictum verò sic volunt, quod segetes latas, hoc est, pingues efficiat.

Quodcumque igitur in hac Ecclesia, Dei agricultura.) Hoc modo Paulus populum ad fidem vocatū appellat in priori ad Corinth. epist. cap. 3: Dei, inquit, agricultura estis. Inde est quod alibi legimus: Omnis plātatio quam non plantauit pater meus coelestis, eradicabitur. Deus enim pater, quēadmodum Christus apud Ioannem dicit, agricola est. Populum enim suum tanquam agrum colit, irrigans misericordiæ suæ imbre, & peccatorum ac malarū affectionum spinas euellens, aperies cor nostrū tanquam aratro diuini sermonis, plantans semina præceptorum, & fructum pietatis expectans.

Ab Ecclesiæ penetralibus, que est templum Dei, poenitus extraneas.) Dictum enim prophanū volunt tanquam à porrō & phano, hoc est, longè à phano: Quod euidenter poëta expressit, Procul o procul este prophanti,

Conclamat vates, totoque absistite Iuco.

Denique & D. Cyprianus in epistolis: Quisquis, inquit, Ecclesiæ non tenet vnitatē, prophanus est, alienus est, foris est. Ceterū quod hic per *καίνοφωvίας*, id est, nouitates vocum, sententias ac dogmata

dogmata noua significari scribit, hoc ipsum & D. Basilius ait: uocum nouitates, nouas quasdam & nuper inuentas doctrinas, atq; à uerò alienas, appellans.

Quis ante crudelissimum Nouatianum.) Crudelem hunc ideo dicit, quòd in peccatum prolapsus, & ad ecclesiam lachrymis, gemitu, et dolore pulsantibus (ut D. Cypriani uerbis utar) diuinæ pietatis, & lenitatis paternæ solatia & subsidia claudit: nec ad fouenda vulnera admittit vulneratos, sed sine spe pacis & communicationis relictos, ad luporū rapinam, & diaboli prædam proiciat. Denique in ea epistola, quam contra huius insanos errores cōscripsit: Ecce abortus est, ait, alius hostis, & ipsius paternæ pietatis aduersarius, hereticus Nouatianus, qui non tantum (ut in euangelio significatum est) sicut Sacerdos uel Leuites iacentem vulneratum præteriret, sed ingeniosa & noua crudelitate sauciatum potius occideret. Aduersus hunc item Nouatianum pulcherrimos illos ac longè utilissimos de Pœnitentia libros scripsit D. Antistes Ambrosius, in quibus tyrannicum ac prorsus sanguinariū huius dogma scripturarū auctoritate grauius premit. Nam quum eos libros ad antiquorum exemplarium collationem reco-

recognosceremus, codicē & emendatum & uenerandæ antiquitatis nacti sumus, qui hunc titulum præferret: Ambrosii libri de pœnitentia contra Nouatianos. Quod idcirco scribendum hic duximus, quia excusū libri secus habeant. Hos uerò libros propediem, aspirante numine, dabimus tibi, lector, à multis & crassis erroribus vindicatos, postquam id quod iam dudum, parturimus, ad umbilicum perduxerimus.

Quicquid uerò, quamuis ille sanctus & doctus, quamuis episcopus, quamuis confessor & martyr etc.) Eadem ferè Tertullianus lib. de pœnitentia aduersus hæreticos: Quid ergo, inquit, si episcopus, si diaconus, si uirgo, si uirgo, si doctor, si etiam Martyr lapsus à regula fuerit, idèd hæreses ueritatem* uidebuntur obtinere? Ex personis probamus fidem, an ex fide personas?

Furandæ ueritatis patuerit occasio:) Tacitè alludere uidetur ad id quod Dominus ait apud Ioan. Qui nō intrat per ostium in ouile ouium, sed accedit aliunde, ille fur est & latro. Et eodem loco: Quotquot uenerunt, fures sunt & latrones. Furatur enim hæretici ueritatem, & scripturæ diuinæ ostium uolèter effringunt, dum ad suam sententiam commo-

dumque verba sacre legis detorquent, & veluti in ius suum transcribunt. Sic paulo post quoque: ad defensionem sui, sacre legis verba furari.

Tertio doctores, qui nunc Tractatores appellantur.) Indiscriminatim ponit Doctores, Tractatores, Magistros, Prophetas. Horum enim munus erat, diuinas literas populo enarrare. Nam quod Prophetæ in nouo testamento appellantur non solum ii qui futura vaticinantur, sed etiam qui sacram scripturam interpretantur, Paulus non semel docet. Ephesiis enim scribens: Et ipse, inquit, dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios autem Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in edificationem corporis Christi. Hic Prophetarum nomine veteres scriptores eos intelligi debere dicunt, qui antiquorum prophetarum anigmata, & ea quæ obscuris ab iis dicta sunt, in lucem proferrunt. Idipsum quoque Paulus ostendit in priore ad Corinthios epistola, cap. 12. Alibi quoque euidentius: Spiritus Prophetarum Prophetis subiectus est. Et in Apostolicis Actis: Erant in Ecclesia prophetæ & doctores. Caterum quos Apostolus ad Ephesios scribens quinto loco

loco ponit doctores, hos Vincentius toto hoc opere suo magistros vocat, quemadmodum & D. Hieronymus in commentariis huius epistolæ, hunc locum enarrans. Græcè est, τοὺς

διδασκάλους.

F I N I S.

C. T. C.
Soli Deo gloria.

ERRATA.

Fol. 14. facie 2. linea 7. pro (potestea) lege postea. Fol. 25. fac. 2. lin. ult. pro (crecat) lege crescat. Fol. 47. fac. 1. lin. 22. post (maledictiois) omiffa est dictio (podus.)

LOVANIÏ.

Typis Stephani Valerij
Typogr. Iurat.

X

